

دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

دانشکده مهندسی کامپیووتر

گزارش گروهی دوم درس تکامل نرم افزار

نویسنده‌گان:

محمد شمس الدین	محمد اکبر پور جنت	محمد سینا اله کرم
علیرضا پرستار	ارسلان واشق	رضا لشنسی زند
معراج سوسن	رضا قنبرزاده	محمد سجاد مهدوی اصل
محمد شبیانی	فاطمه عاصی آتشکاهی	بهنام کاظمی نیما گمرکیان

استاد راهنما: دکتر محمد هادی علائیان

چکیده

گزارش حاضر با هدف تحلیل معماری دفاعی نرم افزار، به بررسی روش‌های متقابل در برابر تحلیل کدهای اجرایی می‌پردازد. با توجه به اهمیت حیاتی جلوگیری از مهندسی معکوس و سوءاستفاده از مالکیت فکری و آسیب‌پذیری‌های امنیتی، توسعه‌دهندگان به سمت استفاده از تکنیک‌های ضد دیس‌اس‌مبلی (AD) سوق داده شده‌اند. در این راستا، تکنیک‌های اصلی AD شامل ابهام‌سازی کد در سطوح واژگانی، داده‌ای و جریان کنترل، بهره‌گیری از دستورات و ساختارهای غیرمعمول و وابسته به حالت پردازنده برای شکستن تحلیل استاتیک، روش‌های پنهان‌سازی مبتنی بر تجزیه و تحلیل پویا نظیر رمزگشایی زمان اجرا و تکنیک‌های ضد دیباگ، و همچنین تکنیک‌های رمزگذاری مانند کدهای پلی‌مورفیک و متامورفیک مورد بررسی قرار می‌گیرند.

این گزارش به فلسفه و تکنیک‌های ضد ضد دیس‌اس‌مبلی (AADA) می‌پردازد که در پاسخ به پیچیدگی‌های AD توسط تحلیل‌گران امنیتی ایجاد شده‌اند. این تکنیک‌ها شامل تحلیل دینامیک و رصد کد برای کشف مسیر اجرای واقعی، استفاده از دیس‌اس‌مبلرهای پیشرفته با قابلیت‌های تحلیل هوشمند و اسکریپت‌نویسی، بهره‌گیری از اجرای نمادین و شبیه‌سازی دینامیک برای کاوش در مسیرهای اجرایی مبهم، و وصله‌زدن و اصلاح کد برای بازسازی نمودار جریان کنترل است.

نتایج نشان می‌دهند که مقابله با مهندسی معکوس یک «مسابقه تسليحاتی» دائمی میان روش‌های دفاعی AD و روش‌های تحلیلی AADA است. موفقیت در حفظ امنیت و تکامل نرم افزار، مستلزم درک عمیق از هر دو جبهه و استفاده هوشمندانه و ترکیبی از ابزارهای تحلیل استاتیک و دینامیک برای خنثی‌سازی مؤثر لایه‌های ابهام‌سازی است.

فهرست مطالب

۱

چکیده

۵	۱	فرایندهای مهندسی نرم افزار و چرخه های تکامل تا پیدایش
۵	۱.۱	روش های Anti Anti Disassembly
۵	۱.۱.۱	مقدمه ای بر ضد ضد دی اسمبل (Anti-Anti-Disassembly)
۵	۲.۱.۱	:Anti-Disassembly (AD) تعریف
۶	۳.۱.۱	ورود به Anti-Anti-Disassembly (AADA)
۶	۴.۱.۱	اهمیت در تکامل نرم افزار
۶	۵.۱.۱	تکنیک های کلیدی ضد ضد دی اسمبل (AADA)
۸	۲.۱	استفاده از تکنیک های تغییر ساختار کد
۹	۱.۲.۱	دسته بندی تکنیک های مبهم سازی کد
۱۱	۳.۱	استفاده از دستورات و ساختارهای غیر معمول
۱۱	۱.۳.۱	معرفی دستورات و روش های غیر معمول
۱۴	۲.۳.۱	انواع دستورات غیر معمول
۱۴	۳.۳.۱	mekanizm عملکرد ضد دی اسمبل
۱۵	۴.۳.۱	جدال مقایسه ای
۱۶	۴.۱	پنهان سازی از طریق تجزیه و تحلیل پویا
۱۷	۵.۱	معرفی کدهای خود تغییر (Self-Modifying Code)

۱۸	مثال ساده از کد خودتغییر (Self-Modifying Code)	۱.۵.۱
۱۹	معایب مثال ساده SMC	۲.۵.۱
	مثال علمی از SMC وابسته به زمان اجرا (Time-Dependent Self-Modifying)	۳.۵.۱
۲۰	Code	
۲۱	مقاومت در برابر دیس اسمبلی با استفاده از تکنیک‌های رمزگذاری	۶.۱
۲۱	کد پلی‌مورفیک (Polymorphic Code)	۱.۶.۱
۲۲	کد متامورفیک (Metamorphic Code)	۲.۶.۱
۲۳	بسته‌سازی کد (Packers)	۳.۶.۱
۲۴	ابهام‌زایی مبتنی بر مجازی‌سازی (Virtualization-Based Obfuscation)	۴.۶.۱
۲۵	رمزگذاری کد در زمان اجرا (Runtime Code Encryption)	۵.۶.۱
۲۷	مشکلات مطرح در چرخه‌های توسعه و تکامل نرم‌افزار	۲
۲۷	روش‌های Anti Anti Disassembly	۱.۲
۲۷	مقدمه‌ای بر ضد ضد دی‌اسمنل (Anti-Anti-Disassembly)	۱.۱.۲
۲۷	تعريف (AD) :Anti-Disassembly	۲.۱.۲
۲۸	ورود به Anti-Anti-Disassembly (AADA)	۳.۱.۲
۲۸	اهمیت در تکامل نرم‌افزار	۴.۱.۲
۲۸	تکنیک‌های کلیدی ضد ضد دی‌اسمنل (AADA)	۵.۱.۲
۳۰	استفاده از دیس اسمبلرهای پیشرفته	۲.۲
۳۰	دلیل نامگذاری پیشرفته برای این نوع اسمبلرها	۱.۲.۲
۳۱	استفاده از تحلیل رفتار اجرایی	۳.۲
۳۱	معماری آزمایشگاه و متدولوژی پایش	۱.۳.۲
۳۳	چالش‌های ضد دیبیگ و راهکارهای عبور (Anti-Anti-Debugging)	۲.۳.۲
۳۴	تکنیک‌های رمزگشایی و تحلیل کدهای رمزگذاری شده (Decryption Techniques)	۴.۲
۳۴	فرآیند عمومی آنپک کردن (Generic Unpacking)	۱.۴.۲

۳۵	۲.۴.۲	بازسازی جدول آدرس واردات (IAT Reconstruction)
۳۶	۳.۴.۲	رمزگشایی الگوریتم‌های اختصاصی و رشته‌ها
۳۷	۵.۲	شبیه‌سازی و اجرای دینامیک
۳۸	۱.۵.۲	استفاده از شبیه‌سازی‌های دینامیک برای تحلیل کدهای اجرایی
۳۸	۶.۲	استفاده از روش‌های شکست کدهای خود تغییر
۳۹	۱.۶.۲	تکنیک‌هایی که به شکستن کدهایی که خودشان را تغییر می‌دهند کمک می‌کند
۴۰	۷.۲	مقاومت در برابر تحلیل‌های ضد ضد دیس اسمنبل
۴۰	۱.۷.۲	لایه‌بندی چندمرحله‌ای ابهام‌سازی
۴۱	۲.۷.۲	رفتار آگاه از تحلیل
۴۲	۳.۷.۲	وابستگی به سخت‌افزار واقعی
۴۲	۴.۷.۲	جريان کنترل غیرقطعی
۴۳	۵.۷.۲	کد خودتغییردهنده چندمرحله‌ای
۴۳	۶.۷.۲	جمع‌بندی
۴۴	۳	نتیجه‌گیری

فصل ۱

فرایندهای مهندسی نرم افزار و چرخه‌های تکامل تا پیداپیش

۱.۱ روش‌های Anti Anti Disassembly

۱.۱.۱ مقدمه‌ای بر ضد ضد دی‌اسمبل (Anti-Anti-Disassembly)

در دنیای مدرن نرم افزار، کد منبع (Source Code) هسته اصلی مالکیت فکری و ارزش تجاری هر محصولی است. با افزایش پیچیدگی سیستمها و گسترش تهدیدات امنیتی، نیاز به جلوگیری از مهندسی معکوس (Reverse Engineering)، سرقت فکری، و تحلیل بدافزارها اهمیت حیاتی یافته است. این نیاز، توسعه‌دهندگان نرم افزار را به سمت استفاده از تکنیک‌هایی تحت عنوان **أُبفوسکیشن** (Obfuscation) و ضد دی‌اسمبل (Anti-Disassembly - AD) سوق داده است.

۲.۱.۱ تعریف (AD):Anti-Disassembly

Anti-Disassembly مجموعه‌ای از ترفندها و الگوهای برنامه‌نویسی است که عمدتاً برای گمراه کردن ابزارهای تحلیل استاتیک (مانند دی‌اسمبل‌ها و دکامپایلرهای طراحی شده‌اند). این تکنیک‌ها با هدف شکستن نمودار جریان کنترل (Control Flow Graph - CFG) و جلوگیری از تفسیر صحیح دستورات ماشین توسط ابزارهای خودکار به کار می‌روند. روش‌هایی مانند قرار دادن بایت‌های فیک، پرش‌های نامعتبر، یا پرش‌های داینامیک محاسبه شده، تحلیل کد را برای انسان بسیار دشوار و زمان‌بر می‌سازند.

۳.۱.۱ ورود به Anti-Anti-Disassembly (AADA)

ضد ضد دی اسمبل (Anti-Anti-Disassembly - AADA)، در پاسخ به تکنیک های AD، به وجود آمده است. AADA نه تنها یک ابزار، بلکه یک فلسفه مقابله ای در مهندسی معکوس است. این حوزه به مجموعه ای از روش های پیشرفتی و هوشمندانه اشاره دارد که توسط متخصصان امنیت و تحلیلگران بدافزار برای شناسایی، تجزیه و خنثی کردن عمدی لایه های محافظتی و مبهم سازی کد ایجاد شده اند.

هدف غایی AADA این است که به طور موفقیت آمیز شفافیت (Clarity) و دقت (Accuracy) تحلیل را به کد بازگرداند. این فرآیند اغلب شامل تحلیل دینامیک (اجرای کنترل شده کد)، اجرای نمادین (Symbolic Execution) و اصلاح خودکار فایل های باینری (Patching) است تا موانع AD برداشته شده و تحلیلگر بتواند به منطق اصلی برنامه دست یابد.

۴.۱.۱ اهمیت در تکامل نرم افزار

در چارچوب درس تکامل نرم افزار (Software Evolution)، نقش حیاتی در فرآیندهای نگهداری پیشگیرانه (Preventive Maintenance) و ممیزی امنیتی (Security Auditing) ایفا می کند. دانش AADA به تیم های توسعه و امنیت این امکان را می دهد که:

- بدافزارها را تحلیل کنند: برای درک نحوه عملکرد کدهای مخرب که از AD برای پنهان شدن استفاده می کنند.
- اثربخشی محافظت را ارزیابی کنند: برای تست و ارزیابی مقاومت تکنیک های حفاظت از کد خود در برابر پیشرفت های روش های شکستن آن.

۵.۱.۱ تکنیک های کلیدی ضد ضد دی اسمبل (AADA)

تکنیک های AADA به طور مستقیم هدف گذاری شده اند تا موانعی را که روش های (AD) برای گمراه کردن تحلیل استاتیک ایجاد کرده اند، از بین ببرند. موفقیت AADA به توانایی تحلیلگر در ترکیب ابزارهای استاتیک و دینامیک بستگی دارد.

۱. تحلیل دینامیک و رصد (Dynamic Analysis and Tracing)

بسیاری از تکنیک های AD به متغیرهای وابسته به زمان اجرا (Runtime) تکیه دارند (مانند پرس های محاسبه شده). تحلیل دینامیک مؤثر ترین روش برای غلبه بر این موانع است.

- استفاده از اشکال‌زدای (Debuggers) اجرای کد در یک محیط کنترل شده (Sandbox) یا یک اشکال‌زدای سطح پایین مانند x64dbg یا GDB به تحلیلگر اجازه می‌دهد تا مقادیر رجیسترها و حافظه را در لحظه اجرای دستورات حیاتی مشاهده کند.
  - ردیابی دستورات (Instruction Tracing) در این روش توالی دقیق دستوراتی که در طول اجرای بخش مبهم‌سازی شده اجرا می‌شوند ثبت می‌گردد. این ردیابی می‌تواند آدرس‌های پرش‌های داینامیک را آشکار سازد و مسیر واقعی جریان کنترل را نشان دهد.
  - استخراج آدرس‌های مقصد (Destination Address Extraction) در مورد پرش‌های محاسباتی مانند [CALL] یا [JMP]، تحلیل دینامیک مقدار نهایی رجیستر را در لحظه پرش کشف می‌کند و آدرس مقصد واقعی را به صورت صریح به دست می‌دهد.
۲. وصله زدن و اصلاح کد (Patching and Code Modification) هنگامی که مقصد واقعی جریان کنترل کشف می‌شود، تحلیلگر اغلب بایت‌های اصلی فایل باینری را برای تسهیل تحلیل‌های بعدی اصلاح می‌کند.
- NOPing دستورات فیک دستوراتی که توسط AD برای خراب کردن دی‌asmبلر استفاده شده‌اند، با دستور NOP (No Operation) جایگزین می‌شوند. این کار دستورات را غیرفعال می‌کند اما اندازه کد را ثابت نگه می‌دارد و دی‌asmبلر می‌تواند به درستی از دستورات فیک عبور کند.
  - تبدیل پرش داینامیک به پرش استاتیک پس از کشف آدرس مقصد پرش داینامیک، تحلیلگر می‌تواند دستورات پیچیده را با یک دستور پرش استاتیک و مستقیم (CALL یا JMP) به آدرس کشف شده جایگزین کند. این کار به ابزارهای تحلیل استاتیک اجازه می‌دهد تا نمودار جریان کنترل (CFG) را به درستی بازسازی کنند.
  - خنثی‌سازی تکنیک‌های ضد دی‌bag حذف دستوراتی که عمداً برای شناسایی اشکال‌زدا و توقف برنامه (Anti-Debugging) طراحی شده‌اند.
۳. اجرای نمادین (Symbolic Execution) اجرای نمادین یک تکنیک پیشرفته است که به جای مقادیر واقعی ورودی، از نمادها استفاده می‌کند. این روش برای شکستن ابفوسکیشن‌های سنگین که شامل عملیات ریاضی پیچیده هستند، بسیار قدرتمند است.
- تحلیل نمادین پرش‌ها در سناریوهایی که آدرس پرش با عملیات ریاضی پیچیده‌ای بر روی متغیرهای داخلی محاسبه می‌شود، اجرای نمادین می‌تواند فرمول ریاضی محاسبه آدرس را به دست آورد و تمام مقادیر ممکن را تعیین کند.

- ابزارهای پیشرفته ابزارهایی مانند Angr و Triton از اجرای نمادین برای کاوش خودکار در مسیرهای اجرایی کد مبهم سازی شده و کشف مقاصد پنهان استفاده می‌کنند.
۴. اسکریپت‌نویسی خودکار (Automated Scripting) برای مقابله با حجم بالای ابفوسکیشن و تکنیک‌های تکراری AD، تحلیلگران از قابلیت اسکریپت‌نویسی دی‌اسمبلرها استفاده می‌کنند.
- اسکریپت‌های تخصصی نوشتن اسکریپت‌هایی (مانند IDAPython) که یک الگوی خاص AD را در کد شناسایی می‌کنند و به طور خودکار آن را خنثی می‌کنند (به عنوان مثال، اسکریپتی که به دنبال توالی بایت‌های خاص برای یک دستور نامعتبر می‌گردد و بلافاصله آن را NOP می‌کند).
  - بازسازی CFG این اسکریپت‌ها اطلاعاتی را که از تحلیل دینامیک به دست آمده‌اند، در تحلیل استاتیک دی‌اسمبلر وارد می‌کنند تا نمودار جریان کنترل مجدد با دقت بالا ترسیم شود.

۲.۱ استفاده از تکنیک‌های تغییر ساختار کد

مهندسی معکوس، به مجموعه‌ای از تکنیک‌ها اطلاق می‌شود که به تحلیل‌گر اجازه می‌دهد با استفاده از ابزارهایی مانند دیس‌اسمبلرها و دی‌کامپایلرها، فایل اجرایی را به یک نمایش سطح پایین‌تر یا حتی یک بازسازی نزدیک به کد منبع اصلی تبدیل کند. این امر درهای سوءاستفاده را به روی افراد مخرب باز می‌کند؛ از جمله دور زدن مکانیزم‌های حفاظتی نرم افزار، سرقت مالکیت معنوی برای ساخت محصولات رقیب، و شناسایی آسیب‌پذیری‌های امنیتی برای بهره‌برداری‌های بعدی.

به منظور ایجاد یک مانع جدی در برابر این تهدیدات، از رویکردی به نام مبهم سازی کد استفاده می‌شود. مبهم سازی فرآیندی است که طی آن، کد برنامه به نسخه‌ای دیگر تبدیل می‌شود که از نظر عملکردی کاملاً با نسخه اصلی یکسان است، اما درک، تحلیل و دنبال کردن منطق آن برای یک انسان یا حتی ابزارهای خودکار، به شدت دشوار و پیچیده می‌گردد. هدف نهایی این تکنیک، غیرممکن ساختن مطلق مهندسی معکوس نیست، بلکه افزایش هزینه، زمان و سطح تخصص مورد نیاز برای آن است، تا جایی که این فرآیند برای مهاجم از نظر عملی و اقتصادی فاقد صرفه باشد. تکنیک‌های مبهم سازی را می‌توان در دسته‌بندی‌های مختلفی مورد بررسی قرار داد.

۱.۲.۱ دسته‌بندی تکنیک‌های مبهم‌سازی کد

این تکنیک‌ها بر اساس جنبه‌ای از برنامه که هدف قرار می‌دهند، به سه دسته اصلی تقسیم می‌شوند: مبهم‌سازی واژگانی، مبهم‌سازی داده‌ها و مبهم‌سازی جریان کنترل.

۱. مبهم‌سازی واژگانی

این دسته از تکنیک‌ها بر روی ساختار سطحی و نوشتاری کد و اطلاعات مرتبط با آن تمرکز دارند و به عنوان اولین لایه دفاعی عمل می‌کنند.

تغییر نام شناسه‌ها: این روش یکی از اساسی‌ترین و در عین حال مؤثرترین تکنیک‌ها است. توسعه‌دهندگان به صورت طبیعی از اسمی معنادار برای اجزای مختلف کد مانند متغیرها، توابع و کلاس‌ها استفاده می‌کنند تا خوانایی و قابلیت نگهداری کد را تضمین کنند. این اسمی، سرنخ‌های معنایی بسیار ارزشمندی را در اختیار تحلیل‌گر قرار می‌دهند. تکنیک تغییر نام، به صورت خودکار این اسمی بامفهوم را با شناسه‌های کوتاه، بی‌معنی و غیرقابل پیش‌بینی جایگزین می‌کند. در نتیجه، کدی که توسط دی‌کامپایلر بازسازی می‌شود، فاقد هرگونه زمینه معنایی است و تحلیل‌گر را مجبور می‌سازد تا برای درک عملکرد هر بخش، با صرف زمان و انرژی بسیار زیاد، جریان اجرای برنامه را به صورت دستی ردیابی کند و نقش هر عنصر را حدس بزند.

حذف اطلاعات فراداده‌ای و اشکال‌زدایی: فایل‌های اجرایی، به خصوص در پلتفرم‌های مدیریت شده، اغلب حاوی اطلاعات اضافی به نام فراداده هستند. این اطلاعات شامل ساختار کلی برنامه، نام کلاس‌ها، فضاهای نام و همچنین اطلاعات اشکال‌زدایی است که می‌تواند مسیر تحلیل را برای مهندس معکوس بسیار هموار کند. حذف این اطلاعات غیرضروری، تحلیل‌گر را از یک دید کلی و ساختاریافته نسبت به برنامه محروم کرده و او را مجبور به تحلیل در سطح پایین‌تر و جزئی‌تر می‌کند.

۲. مبهم‌سازی داده‌ها

این تکنیک‌ها بر نحوه ذخیره‌سازی، نمایش و ساختار داده‌ها در برنامه تمرکز دارند تا فهم مقادیر و روابط بین آن‌ها را مختل کنند.

رمزنگاری رشته‌ها: رشته‌های متنی ثابت که در کد برنامه وجود دارند، اهداف اولیهٔ تحلیل‌گران هستند. این تکنیک، تمام این رشته‌ها را در زمان کامپایل به فرمتی غیرقابل خواندن تبدیل کرده و در فایل اجرایی ذخیره می‌کند. در زمان اجرا، تنها در لحظه‌ای که برنامه به یک رشته نیاز دارد، یک روتین مخصوص آن را به حالت اولیه بازمی‌گرداند. این فرآیند باعث می‌شود که تحلیل‌گر نتواند با یک جستجوی ساده به اطلاعات حساس دست یابد و ابتدا باید مکانیزم رمزگشایی را شناسایی و مهندسی معکوس کند.

تبديل ساختار داده‌ها: ساختارهای داده منطقی مانند کلاس‌ها، داده‌های مرتبط را به صورت یکپارچه سازماندهی می‌کنند. این تکنیک این پیوندهای منطقی را از هم می‌گسلد. به عنوان مثال، یک ساختار داده‌ای منسجم می‌تواند به چندین آرایه جدایه و نامرتبط تبدیل شود. این امر درک مدل داده‌ای برنامه و نحوه ارتباط اجزای مختلف داده با یکدیگر را برای تحلیل‌گر فوق العاده دشوار می‌سازد.

کدگذاری متغیرها: به جای ذخیره‌سازی مقدار یک متغیر به صورت مستقیم، مقدار آن تحت یک تبدیل منطقی یا حسابی قرار گرفته و به آن شکل ذخیره می‌شود. هر زمان که برنامه نیاز به خواندن یا نوشتن مقدار واقعی متغیر داشته باشد، ابتدا باید تبدیل معکوس آن را اجرا کند. این کار باعث می‌شود که مشاهده مقادیر متغیرها در حافظه در حین فرآیند دیباگ، اطلاعات مفیدی را در اختیار تحلیل‌گر قرار ندهد، زیرا مقادیر مشاهده شده، مقادیر واقعی نیستند.

۳. مبهم‌سازی جریان کنترل

این دسته از تکنیک‌ها، که از پیچیده‌ترین و قوی‌ترین روش‌ها هستند، منطق و مسیر اجرای دستورات برنامه را هدف قرار می‌دهند.

درج کدهای بی‌اثر و گزاره‌های مبهم: در این روش، دستورات و بلوك‌های کدی به برنامه اضافه می‌شوند که هیچ تأثیر واقعی بر خروجی نهایی آن ندارند. شکل پیشرفته‌تر این تکنیک، استفاده از گزاره‌های مبهم است. یک گزاره مبهم، یک عبارت شرطی است که نتیجه آن همواره ثابت است، اما به گونه‌ای طراحی شده که ابزارهای تحلیل استاتیک قادر به تشخیص این ماهیت ثابت نباشند. این گزاره‌ها برای ایجاد انشعاب‌های کنترلی جعلی در برنامه استفاده می‌شوند که تحلیل‌گر انسانی و ابزارهای خودکار را به مسیرهای تحلیلی اشتباه و بی‌نتیجه هدایت می‌کنند.

صف‌سازی جریان کنترل: این یک تکنیک بسیار قدرتمند است که ساختارهای منطقی و قابل فهم برنامه مانند حلقه‌ها و دستورات شرطی را به طور کامل از بین می‌برد. در این روش، بدنه یک تابع به بلوک‌های کد کوچکتر تقسیم می‌شود. سپس تمام این بلوک‌ها در داخل یک ساختار کنترلی مرکزی قرار می‌گیرند. یک متغیر حالت تعیین می‌کند که در هر لحظه کدام بلوک کد باید اجرا شود و هر بلوک پس از اجرا، این متغیر حالت را برای تعیین بلوک بعدی به روزرسانی می‌کند. نتیجه، یک ساختار اجرایی شبیه به کلاف سردرگم است که قادر هرگونه جریان منطقی قابل تشخیص بوده و دنبال کردن آن برای تحلیل‌گر تقریباً غیرممکن است.

۳.۱ استفاده از دستورات و ساختارهای غیرمعمول

دستورات و ساختارهای غیرمعمول یکی از تکنیک‌های مؤثر در Anti-Disassembly هستند که با بهره‌گیری از ویژگی‌های خاص معماری پردازنده، تحلیل استاتیک کد را برای دیس‌asmبلرها با چالش مواجه می‌کنند.

۱.۳.۱ معرفی دستورات و روش‌های غیرمعمول

دستورات غیرمعمول به دستوراتی اطلاق می‌شود که یا به ندرت در کدهای عادی استفاده می‌شوند یا رفتار پیچیده‌ای دارند که پردازش آن‌ها برای دیس‌asmبلرها دشوار است.

دستورات شرطی با شرایط پیچیده

مکانیزم عملکرد: در این تکنیک، از ترکیب دستورات شرطی و محاسبات پیچیده برای ایجاد مسیرهای اجرایی مبهم استفاده می‌شود. دیس‌asmبلرها که معمولاً بر پایه تحلیل خطی کد کار می‌کنند، در تشخیص مسیر صحیح اجرا دچار اشتباه می‌شوند. برای مثال:

```
; Example of complex conditional jump  
cmp eax, ebx  
jz normal_path  
jmp unusual_path
```

```
unusual_path:  
; Unusual instructions sequence  
pushf  
pop ax  
and ax, 0x0FFF  
jmp complex_calc  
  
complex_calc:  
; Complex calculation that confuses disassemblers  
mov ecx, eax  
ror ecx, 3  
xor ecx, 0xDEADBEEF
```

شرح کد: در این کد، دیس‌asmبلر در تشخیص مسیر اجرای واقعی دچار سردگمی می‌شود. بخش ابتدایی با مقایسه رجیسترها و پرش شرطی یک تصمیم‌گیری ساده نشان می‌دهد، اما مسیر unusual-path با خواندن فلگ‌های پردازنده (pushf/pop) و ایجاد محاسبات پیچیده (ror/xor)، شرایط اجرایی مبهمی ایجاد می‌کند که وابسته به داده‌های پویای زمان اجراست. این پیچیدگی باعث می‌شود دیس‌asmبلر نتواند مسیرهای اجرایی را به درستی شناسایی کند.

دستورات FPU غیرمعمول

دستورات واحد محاسبات ممیز شناور (FPU) به دلیل پیچیدگی ذاتی، گزینه مناسبی برای ایجاد سد در برابر دیس‌asmبلرها هستند:

```
; Unusual FPU instructions  
fldz          ; Load +0.0  
fchs          ; Change sign  
fstp st(1)    ; Unusual stack operation  
fcomip st(0), st(1) ; Compare and pop
```

شرح کد: این دنباله دستورات واحد ممیز شناور (FPU) با ایجاد عملیات غیرمعمول روی پشته FPU دیس‌asmبلرها را گمراه می‌کند. مکانیزم کار به این صورت است که ابتدا مقدار صفر به پشته بارگذاری شده، سپس علامت آن تغییر می‌کند که یک عمل غیرمعمول محسوب می‌شود. در ادامه با ذخیره و خارج کردن غیراستاندارد از پشته و مقایسه همراه با حذف عناصر، یک الگوی استفاده پیچیده از پشته FPU ایجاد می‌شود که بسیاری از دیس‌asmبلرها در تحلیل صحیح آن دچار مشکل می‌شوند.

استفاده از دستورات خود-تغییردهنده کد

یکی از پیچیده‌ترین تکنیک‌های ضد دیس‌asmبل، استفاده از کد خود-تغییردهنده است که در آن برنامه در حین اجرا، بخشی از کد خود را تغییر می‌دهد. در این تکنیک، برنامه در زمان اجرا دستورات خود را اصلاح می‌کند که این کار تحلیل استاتیک را غیرممکن می‌سازد. دیس‌asmبلرها که معمولاً کد را به صورت استاتیک تحلیل می‌کنند، قادر به پیش‌بینی تغییرات پویای کد نیستند.

```
; Self-modifying code example
section .data
code_buffer db 0x90, 0x90, 0x90    ; NOP instructions

section .text
mov esi, code_buffer
mov byte [esi], 0xB8      ; MOV EAX, immediate
mov dword [esi+1], 0x12345678 ; Immediate value
mov byte [esi+5], 0xC3      ; RET instruction
jmp code_buffer           ; Execute modified code
```

شرح کد: این کد با تغییر پویای دستورات در حافظه، دیس‌asmبلرها را به طور کامل گمراه می‌کند. در ابتدا با فر کد حاوی دستورات بی‌اثر NOP است، اما در حین اجرا به دنباله‌ای از دستورات MOV EAX و RET تبدیل می‌شود. دیس‌asmبلر که تنها محتوای اولیه با فر را می‌بیند، قادر به تشخیص کد نهایی اجرایش نخواهد بود.

۲.۳.۱ انواع دستورات غیرمعمول

دستورات با رفتار وابسته به حالت

این دستورات رفتار متفاوتی بر اساس حالت فعلی پردازنده دارند:

- دستورات LEAVE و ENTER با پارامترهای غیرمعمول
- دستورات BOUND برای بررسی محدوده آرایه
- دستورات (Set AL on Carry) SALC

دستورات مدیریت رشته‌ها

دستورات رشته‌ای به دلیل وابستگی به رجیسترها می‌توانند پیچیدگی ایجاد کنند:

- دستورات REP MOVSB با تنظیمات غیرمعمول رجیسترها
- دستورات SCASB با مقادیر جستجوی پیچیده
- دستورات CMPSW با اندازه‌های غیراستاندارد

دستورات سیستم و ممیزی

استفاده از دستورات سطح سیستم می‌تواند دیس‌asmبلرها را دچار خطأ کند:

- دستورات OUT و IN برای دسترسی به پورت‌ها
- دستورات SLDT، SIDT، SGDT
- دستورات VERW، VERR

۲.۳.۱ مکانیزم عملکرد ضد دیس‌asmبل

دستورات غیرمعمول از چند طریق بر دیس‌asmبلرها تأثیر می‌گذارند:

ایجاد خطأ در تحلیل جریان کنترل

- شکستن تحلیل جریان خطی: با ایجاد پرسنل های غیرقابل پیش بینی
- ایجاد بلوک های کد مبهم: با ساختارهای شرطی پیچیده
- مختل کردن تحلیل داده: با دستوراتی که وابستگی داده ای پیچیده ایجاد می کنند

سوءاستفاده از محدودیت های دیس اسembler

- عدم پشتیبانی از دستورات نادر: برخی دیس اسemblerها دستورات کم کاربرد را نمی شناسند
- خطأ در تحلیل حالت پردازندۀ: دستورات وابسته به حالت را به درستی پردازش نمی کنند
- مشکل در تحلیل دستورات FPU: پیچیدگی محاسبات ممیز شناور باعث خطأ می شود

۴.۳.۱ جداول مقایسه ای

جدول مقایسه انواع دستورات غیرمعمول

جدول ۱ انواع مختلف دستورات غیرمعمول و تأثیر آنها بر دیس اسemblerها را مقایسه می کند.

جدول ۱.۱: مقایسه انواع دستورات غیرمعمول در Anti-Disassembly

تأثیر بر دیس اسembler	مثالها	نوع دستور
شکستن تحلیل جریان کنترل	JZ, JNZ, JC	دستورات شرطی پیچیده
ایجاد خطأ در تحلیل پشتیبانی	FCOMIP, FCHS, FLDZ	FPU
مشکل در شبیه سازی محیط	IN, OUT, SGDT	دستورات سیستم
پیچیدگی در تحلیل حلقه ها	REP MOVSB, SCASB	دستورات رشته ای
وابستگی به حالت اجرا	ENTER, BOUND	دستورات حالت وابسته
مبهم کردن محاسبات	ROR, ROL, BTC	محاسباتی پیچیده

جدول مقایسه میزان اثرباری

جدول ۲ میزان اثرباری تکنیک‌های مختلف مبتنی بر دستورات غیرمعمول را نشان می‌دهد.

جدول ۲.۱: مقایسه میزان اثرباری تکنیک‌های دستورات غیرمعمول

تکنیک	میزان پیچیدگی	تأثیر بر عملکرد	کارایی
دستورات شرطی پیچیده	متوسط	کم	بالا
دستورات FPU غیرمعمول	بالا	متوسط	بسیار بالا
دستورات سیستم	بسیار بالا	بالا	متوسط
دستورات رشته‌ای پیچیده	متوسط	کم	بالا
دستورات حالت وابسته	بالا	متوسط	بالا
ترکیب چندین تکنیک	بسیار بالا	بالا	بسیار بالا

۴.۱ پنهانسازی از طریق تجزیه و تحلیل پویا

پنهانسازی از طریق تجزیه و تحلیل پویا یکی از پیشرفته‌ترین و کارآمدترین شیوه‌های مقابله با مهندسی معکوس است؛ زیرا بخش‌هایی از منطق برنامه تنها در زمان اجرا و تحت شرایط مشخص قابل مشاهده یا تحلیل هستند. این ویژگی باعث می‌شود ابزارهای تحلیل استاتیک نتوانند ساختار واقعی برنامه را بازسازی کنند و تحلیل‌گر مجبور به استفاده از روش‌های پویا گردد [۳].

یکی از مهم‌ترین تکنیک‌ها در این حوزه، رمزگشایی زمان اجرا (Runtime Decryption) است. در این روش بخش‌های حساس برنامه به صورت رمزگذاری شده ذخیره شده و تنها هنگام نیاز رمزگشایی می‌شوند. پس از اجرای تابع نیز این بخش‌ها مجدداً پاک شده یا دوباره رمزگذاری می‌شوند، که این موضوع دسترسی تحلیل‌گر به نسخه کامل و پایدار کد را دشوار می‌کند [۴]. این روش در بدافزارهای پیچیده و نرمافزارهای تجاری با حساسیت بالا بسیار رایج است.

روش دیگری که در پنهانسازی پویا کاربرد گسترشده دارد، بارگذاری پویا (Dynamic Code Loading) است. در این تکنیک، بخش‌هایی از برنامه در فایل اجرایی وجود ندارند و در زمان اجرا از حافظه رمزگذاری شده، منابع بیرونی یا حتی شبکه بارگذاری می‌شوند. این ویژگی باعث بی‌اثر شدن بخش قابل توجهی از تحلیل‌های استاتیک می‌شود و تحلیل‌گر را مجبور به تحلیل پویا و ثبت رفتار اجرای زنده می‌کند [۵].

از سوی دیگر، تکنیک‌های تغییر مسیر کنترل در زمان اجرا (Dynamic Control Flow Modification) نیز با ایجاد وابستگی مسیر اجرای برنامه به شرایط محیطی مانند مقدار رجیسترها، وجود دیباگر، زمان‌بندی اجرای دستورها یا وضعیت سخت‌افزار، فرآیند تحلیل را برای مهاجم پیچیده می‌کنند. این وابستگی باعث می‌شود مسیر واقعی اجرا تنها در بستر واقعی قابل مشاهده باشد و ابزارهای تحلیلی قادر به بازسازی آن نباشند [۱].

بخش مهمی از پنهان‌سازی پویا به کارگیری تکنیک‌های ضد دیباگ پویا (Dynamic Anti-Debugging) است. روش‌هایی مانند اندازه‌گیری تأخیر اجرای دستورها، بررسی Breakpoint‌ها، شناسایی Emulator یا فراخوانی توابع خاص سیستم‌عامل جهت تشخیص شرایط غیرعادی اجرا-همگی برای جلوگیری از تحلیل کد توسط ابزارهای دیباگ استفاده می‌شوند. در صورت تشخیص چنین شرایطی، برنامه می‌تواند منطق اصلی خود را پنهان کرده یا مسیر اجرا را تغییر دهد و تحلیل‌گر را گمراه کند [۲].

با وجود پتانسیل بالا، پنهان‌سازی پویا محدودیت‌هایی نیز دارد. ابزارهای تحلیل پیشرفته با استفاده از تکنیک‌هایی مانند حافظه‌برداری (Memory Dumping) و ابزارهای درج پویا (Dynamic Instrumentation) می‌توانند نسخه‌هایی از کد رمزگشایی‌شده در حافظه را استخراج کنند [۳]. با این حال، بهره‌گیری هم‌زمان از چندین روش پویا و ایستا همچنان یکی از مقاوم‌ترین راهبردهای مقابله با مهندسی معکوس محسوب می‌شود.

۵.۱ معرفی کدهای خودتغییر (Self-Modifying Code)

کدهای خودتغییر به دسته‌ای از برنامه‌ها اشاره دارند که در زمان اجرا ساختار اجرایی خود را بازنویسی می‌کنند. در معماری رایج سامانه‌های امروزی—که دستور و داده هر دو در یک فضای حافظه ذخیره می‌شوند—برنامه می‌تواند داده‌ها به ناحیه کد دسترسی پیدا کند و بخش‌هایی از آن را تغییر دهد. این ویژگی امکان آن را فراهم می‌کند که نسخه واقعی اجرا شده با نسخه‌ای که تحلیل‌گر در فایل دودویی مشاهده می‌کند یکسان نباشد. همین فاصله میان «کد ثابت» و «کد اجرایی» یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در حوزه مهندسی معکوس و تحلیل استاتیک به شمار می‌رود [۴].

در این الگو، برنامه هنگام اجرا مجموعه‌ای از نوشت‌نها (self-writes) بر روی ناحیه کد انجام می‌دهد. این نوشت‌نها می‌توانند به صورت ساده تنها یک دستور را با نسخه متعادل اما متفاوت جایگزین کنند، یا در قالب الگوهای پیشرفته‌تر، مسیرهای کنترلی و بلاک‌های اجرایی جدیدی را ایجاد کنند که فقط در حالت خاصی از اجرای برنامه فعال می‌شوند. به همین دلیل، کد خودتغییر الزاماً به معنای تغییر «منطق برنامه» نیست؛ بلکه بیشتر ابزاری برای پنهان‌سازی ساختار واقعی کد و پیچیده‌کردن تحلیل

است. رفتار نهایی برنامه ثابت می‌ماند، اما شکل داخلی آن در هر اجرا می‌تواند متفاوت باشد [۶].

از دید فنی، مهم‌ترین پیامد وجود SMC این است که بسیاری از دیس‌asmبلرها و ابزارهای تحلیل استاتیک بر فرض «ثابت بودن کد» تکیه دارند. هنگامی که این فرض نقض می‌شود، ابزار قادر نخواهد بود ساختار واقعی جریان کنترل را به درستی بازیابی کند. مطالعات موجود نشان می‌دهد که این تغییرپذیری باعث می‌شود نمایش‌های معمولی مانند Control Flow Graph نتوانند وضعیت واقعی برنامه را پوشش دهند، زیرا هر بازنویسی در زمان اجرا می‌تواند نسخهٔ جدیدی از یک بلاک اجرایی ایجاد کند و مسیرهای کنترلی متفاوتی را شکل دهد [۶].

بنابراین، Self-Modifying Code نه تنها یک تکنیک مخفی‌سازی است، بلکه مسئله‌ای بنیادین برای تحلیل‌گر ایجاد می‌کند: کدی که باید تحلیل شود، در فایل حضور ندارد و تنها در زمان اجرا به وجود می‌آید. این ویژگی، SMC را به یکی از پرکاربردترین سازوکارهای ضد دیس‌asmبلی در بدافزارها، محافظه‌ای نرم‌افزاری و ابزارهای ضد مهندسی معکوس تبدیل کرده است [۶].

۱.۵.۱ مثال ساده از کد خودتغییر (Self-Modifying Code)

فرض کن برنامهٔ زیر قرار است در نهایت مقدار 10 را در رजیستر EAX قرار دهد، اما نویسندهٔ برنامه می‌خواهد مسیر اصلی کد مخفی بماند؛ بنابراین از SMC استفاده می‌کند.

مرحلهٔ ۱: کد اولیه (نسخهٔ قابل مشاهده در فایل)

در فایل دودویی (روی دیسک)، کد به این شکل دیده می‌شود:

```
MOV EAX, 5  
MOV EBX, 5  
ADD EAX, EBX      ;      5 + 5  
JMP END
```

برای تحلیل‌گر، این یک کد کاملاً معمولی است.

مرحلهٔ ۲: بخش خودتغییر (self-write)

اما بخشی از برنامه پیش از اجرای دستور ADD این تغییر را اعمال می‌کند:

```
MOV BYTE PTR [address_of_ADD] ,      0x90  
MOV BYTE PTR [address_of_ADD+1] ,    0x90  
MOV BYTE PTR [address_of_ADD+2] ,    0x90
```

دستور $0x90$ برابر NOP است (هیچ کاری انجام نمی‌دهد). یعنی برنامه قبل از اجرا دستور اصلی را پاک کرده است.

مرحله ۳: نسخه واقعی که اجرا می‌شود

وقتی CPU به خط مربوط به ADD می‌رسد، دیگر این دستور وجود ندارد. نسخه دیده شده توسط تحلیلگر:

ADD EAX, EBX

اما نسخه واقعی در حافظه تبدیل شده به:

NOP
NOP
NOP

مقدار نهایی:

EAX = 5

که برابر ۱۰ نیست.

۲.۵.۱ معايب مثال ساده SMC

مثال ساده‌ای که در آن یک دستور ADD در زمان اجرا با چند دستور NOP جایگزین می‌شود، اگرچه برای معرفی مفهوم Self-Modifying Code مفید است، اما از نظر فنی و تحلیلی محدودیت‌های مهمی دارد... [۶]

۳.۵.۱ مثال علمی از SMC وابسته به زمان اجرا (Time-Dependent Self-Modifying)

(Code)

در این مثال، ساختار کد به گونه ای طراحی شده است که دستور واقعی در زمان اجرا و بر اساس مقدار زمان تولید می شود [۴].

مرحله ۱: کد روی دیسک

```
MOV EAX, [SystemTime]
AND EAX, 1
JZ EvenPath
JMP OddPath

EvenPath:
; encrypted even block
DB 0xA1, 0x29, 0xF3, 0xC2, 0x18

OddPath:
; encrypted odd block
DB 0x9B, 0x11, 0x84, 0xCC, 0x72
```

نسخه های رمز شده اند.

مرحله ۲: انتخاب مسیر

در زمان اجرا مسیر بر اساس ثانیه انتخاب می شود.

مرحله ۳: تولید کد پویا

DecryptStage:

```
MOV ESI, SelectedEncryptedBlock
```

```
MOV EDI, ExecBuffer
```

```
MOV ECX, 5
```

DecryptLoop:

```
XOR BYTE PTR [EDI], BYTE PTR [ESI]
```

```
INC ESI
```

```
INC EDI
```

```
LOOP DecryptLoop
```

```
JMP ExecBuffer
```

مرحله ۴: اجرای نسخه تولید شده

```
MOV EAX, 100
```

```
ADD EAX, 20
```

```
RET
```

۶.۱ مقاومت در برابر دیس اسمبلی با استفاده از تکنیک های رمزگذاری

با تبدیل فایل اجرایی به کد اسمبلی، تحلیل گران می توانند منطق داخلی، باگ ها و بدافزارهای احتمالی را شناسایی کنند [4]. به عبارت دیگر، دیس اسمبلی امکان افشاری عملکرد برنامه و پیدا کردن آسیب پذیری ها یا کدهای مخرب را فراهم می کند. به همین دلیل، نویسندهای نرم افزارهای محافظت شده تلاش می کنند با روش هایی مانند رمزگذاری و ابهام زایی، دیس اسمبلی را دشوار کنند.

۱.۶.۱ کد پلی مورفیک (Polymorphic Code)

تعریف و مکانیسم:

کد پلی مورفیک نوعی کد خود تغییرده است که در هر نسخه ظاهر باینری متفاوتی دارد، ولی منطق و الگوریتم اصلی اش حفظ می شود [4]. معمولاً در این روش، بخش اصلی کد («payload») با یک کلید

تصادفی رمزگذاری می‌شود و یک بخش کوتاه کوچک در ابتدای برنامه (بخش رمزگشا) وجود دارد که با کلید مربوطه، payload را در حافظه رمزگشایی می‌کند^[۸، ۹]. به عنوان مثال، ویروس‌های پلی‌مورفیک مشهور، از رمزنگاری XOR با یک کلید تصادفی برای مخفی کردن بدنی اصلی خود استفاده می‌کنند، به طوری که هر نمونه از لحاظ باینری کاملاً با نمونه‌های دیگر متفاوت است^[۹].

مزایا و کاربردها:

مزیت اصلی پلی‌مورفیسم مقاومت در برابر شناسایی مبتنی بر امضاست؛ چون هر بار که کد اجرا می‌شود، الگویی یکتا ایجاد می‌کند و امضای ثابتی ندارد^[۹]. این روش عمدتاً در ویروس‌ها، کرم‌ها و بدافزارها به کار می‌رود تا برنامه‌های ضدویروس را فریب دهد. همچنین در برخی محافظت‌کننده‌های تجاری کد (پکرهای) دیده می‌شود که با تولید کلیدهای مختلف یا تغییر الگوریتم رمزگشایی، کد را در هر توزیع متفاوت می‌کنند. پلی‌مورفیسم نسبتاً ساده است و تأثیر زیادی بر عملکرد اجرایی برنامه ندارد.

نحوه عملکرد:

معمولًا هر نمونه پلی‌مورفیک شامل دو بخش است: یک لایه رمزنگاری (برای پنهان‌سازی payload) و یک بخش رمزگشای کوتاه. در زمان اجرا، ابتدا بخش رمزگشا فعال شده و بدنی اصلی را در حافظه بازمی‌کند، سپس کنترل به کد اصلی داده می‌شود^[۸]. به خاطر این ساختار، دیس‌اس‌مبلي ایستا مؤثر نیست زیرا کد اصلی در فایل رمزیافته و فقط با اجرای برنامه آشکار می‌شود^[۸].

معایب و روش‌های تحلیل:

گرچه پلی‌مورفیسم شناسایی ساده مبتنی بر امضا را دشوار می‌کند، اما شکستن آن آسان است. تحلیل‌گران می‌توانند برنامه را اجرا کنند و با قرار دادن نقطه‌نگاری روی بخش رمزگشا یا استفاده از دیباگر، بدنی اصلی را در زمان اجرای برنامه مشاهده و استخراج نمایند^[۸]. افزون بر این، چون الگوریتم رمزگشایی معمولاً ثابت یا ساده است، می‌توان با نوشتن اسکریپت‌های کوچک یا استفاده از ابزارهای خودکار، کد را رمزگشایی کرد. به همین علت، اکثر روش‌های مقابله با کد پلی‌مورفیک بر تحلیل پویا (اجرا در محیط کنترل شده و خاموش کردن رمزنگاری) و یا نرمال‌سازی کد بر مبنای الگوریتم‌های آماری متمرکزند.

۲.۶.۱ کد متامorfیک (Metamorphic Code)

تعریف و مکانیسم:

کد پلی‌مورفیک نوعی کد خودتغییرده است که در هر نسخه ظاهر باینری متفاوتی دارد، ولی منطق و الگوریتم اصلی اش حفظ می‌شود^[۸]. معمولاً در این روش، بخش اصلی کد («payload») با یک کلید

تصادفی رمزگذاری می‌شود و یک بخش کوتاه کوچک در ابتدای برنامه (بخش رمزگشا) وجود دارد که با کلید مربوطه، payload را در حافظه رمزگشایی می‌کند^[۹]^[۸]. به عنوان مثال، ویروس‌های پلی‌مورفیک مشهور، از رمزنگاری XOR با یک کلید تصادفی برای مخفی کردن بدنی اصلی خود استفاده می‌کنند، به طوری که هر نمونه از لحاظ باینری کاملاً با نمونه‌های دیگر متفاوت است^[۹].

مزایا و کاربردها:

مزیت اصلی پلی‌مورفیسم مقاومت در برابر شناسایی مبتنی بر امضاست؛ چون هر بار که کد اجرا می‌شود، الگویی یکتا ایجاد می‌کند و امضای ثابتی ندارد^[۹]^[۸]. این روش عمدتاً در ویروس‌ها، کرم‌ها و بدافزارها به کار می‌رود تا برنامه‌های ضدویروس را فریب دهد. همچنین در برخی محافظت‌کننده‌های تجاری کد (پکرهای) دیده می‌شود که با تولید کلیدهای مختلف یا تغییر الگوریتم رمزگشایی، کد را در هر توزیع متفاوت می‌کنند. پلی‌مورفیسم نسبتاً ساده است و تأثیر زیادی بر عملکرد اجرایی برنامه ندارد.

معایب و روش‌های تحلیل:

گرچه پلی‌مورفیسم شناسایی ساده مبتنی بر امضا را دشوار می‌کند، اما شکستن آن آسان است. تحلیل‌گران می‌توانند برنامه را اجرا کنند و با قرار دادن نقطه‌نگاری روی بخش رمزگشا یا استفاده از دیباگر، بدنی اصلی را در زمان اجرای برنامه مشاهده و استخراج نمایند^[۸]^[۹]. افزون بر این، چون الگوریتم رمزگشایی معمولاً ثابت یا ساده است، می‌توان با نوشتمن اسکریپت‌های کوچک یا استفاده از ابزارهای خودکار، کد را رمزگشایی کرد. به همین علت، اکثر روش‌های مقابله با کد پلی‌مورفیک بر تحلیل پویا (اجرا در محیط کنترل شده و خاموش کردن رمزنگاری) و یا نرمال‌سازی کد بر مبنای الگوریتم‌های آماری متتمرکزند.

۳.۶.۱ بسته‌سازی کد (Packers)

تعریف و مکانیسم:

کد پلی‌مورفیک نوعی کد خودتغییرده است که در هر نسخه ظاهر باینری متفاوتی دارد، ولی منطق و الگوریتم اصلی اش حفظ می‌شود^[۸]^[۹]. معمولاً در این روش، بخش اصلی کد («payload») با یک کلید تصادفی رمزگذاری می‌شود و یک بخش کوتاه کوچک در ابتدای برنامه (بخش رمزگشا) وجود دارد که با کلید مربوطه، payload را در حافظه رمزگشایی می‌کند^[۹]^[۸]. به عنوان مثال، ویروس‌های پلی‌مورفیک مشهور، از رمزنگاری XOR با یک کلید تصادفی برای مخفی کردن بدنی اصلی خود استفاده می‌کنند، به طوری که هر نمونه از لحاظ باینری کاملاً با نمونه‌های دیگر متفاوت است^[۹].

مزایا و کاربردها:

مزیت اصلی پلی‌مورفیسم مقاومت در برابر شناسایی مبتنی بر امضاست؛ چون هر بار که کد اجرا می‌شود، الگویی یکتا ایجاد می‌کند و امضای ثابتی ندارد^[9]. این روش عمدتاً در ویروس‌ها، کرم‌ها و بدافزارها به کار می‌رود تا برنامه‌های ضد‌ویروس را فریب دهد. همچنین در برخی محافظت‌کننده‌های تجاری کد (پکرهای) دیده می‌شود که با تولید کلیدهای مختلف یا تغییر الگوریتم رمزگشایی، کد را در هر توزیع متفاوت می‌کنند. پلی‌مورفیسم نسبتاً ساده است و تأثیر زیادی بر عملکرد اجرایی برنامه ندارد.

معایب و روش‌های تحلیل:

گرچه پلی‌مورفیسم شناسایی ساده مبتنی بر امضا را دشوار می‌کند، اما شکستن آن آسان است. تحلیل‌گران می‌توانند برنامه را اجرا کنند و با قرار دادن نقطه‌نگاری روی بخش رمزگشا یا استفاده از دیباگر، بدنه اصلی را در زمان اجرای برنامه مشاهده و استخراج نمایند^[4]. افزون بر این، چون الگوریتم رمزگشایی معمولاً ثابت یا ساده است، می‌توان با نوشتن اسکریپت‌های کوچک یا استفاده از ابزارهای خودکار، کد را رمزگشایی کرد. به همین علت، اکثر روش‌های مقابله با کد پلی‌مورفیک بر تحلیل پویا (اجرا در محیط کنترل شده و خاموش کردن رمزگاری) و یا نرمال‌سازی کد بر مبنای الگوریتم‌های آماری متتمرکزند.

۴.۶.۱ ابهام‌زایی مبتنی بر مجازی‌سازی (Virtualization-Based Obfuscation)

تعريف و مکانیسم:

کد پلی‌مورفیک نوعی کد خودتغییرده است که در هر نسخه ظاهر باینری متفاوتی دارد، ولی منطق و الگوریتم اصلی اش حفظ می‌شود^[4]. معمولاً در این روش، بخش اصلی کد («payload») با یک کلید تصادفی رمزگذاری می‌شود و یک بخش کوتاه کوچک در ابتدای برنامه (بخش رمزگشا) وجود دارد که با کلید مربوطه، payload را در حافظه رمزگشایی می‌کند^{[9][4]}. به عنوان مثال، ویروس‌های پلی‌مورفیک مشهور، از رمزگاری XOR با یک کلید تصادفی برای مخفی کردن بدنه‌ی اصلی خود استفاده می‌کنند، به طوری که هر نمونه از لحاظ باینری کاملاً با نمونه‌های دیگر متفاوت است^[9].

مزایا و کاربردها:

مزیت اصلی پلی‌مورفیسم مقاومت در برابر شناسایی مبتنی بر امضاست؛ چون هر بار که کد اجرا می‌شود، الگویی یکتا ایجاد می‌کند و امضای ثابتی ندارد^[9]. این روش عمدتاً در ویروس‌ها، کرم‌ها و بدافزارها به کار می‌رود تا برنامه‌های ضد‌ویروس را فریب دهد. همچنین در برخی محافظت‌کننده‌های تجاری کد (پکرهای) دیده می‌شود که با تولید کلیدهای مختلف یا تغییر الگوریتم رمزگشایی، کد را در هر توزیع متفاوت می‌کنند. پلی‌مورفیسم نسبتاً ساده است و تأثیر زیادی بر عملکرد اجرایی برنامه ندارد.

معایب و روش‌های تحلیل:

گرچه پلی‌مورفیسم شناسایی ساده مبتنی بر امضا را دشوار می‌کند، اما شکستن آن آسان است. تحلیل‌گران می‌توانند برنامه را اجرا کنند و با قرار دادن نقطه‌نگاری روی بخش رمزگشا یا استفاده از دیباگر، بدنه اصلی را در زمان اجرای برنامه مشاهده و استخراج نمایند^[۸]. افزون بر این، چون الگوریتم رمزگشایی معمولاً ثابت یا ساده است، می‌توان با نوشتن اسکریپت‌های کوچک یا استفاده از ابزارهای خودکار، کد را رمزگشایی کرد. به همین علت، اکثر روش‌های مقابله با کد پلی‌مورفیک بر تحلیل پویا (اجرا در محیط کنترل شده و خاموش کردن رمزگاری) و یا نرمال‌سازی کد بر مبنای الگوریتم‌های آماری متمرکزند.

۵.۶.۱ رمزگذاری کد در زمان اجرا (Runtime Code Encryption)

تعريف و مکانیسم:

کد پلی‌مورفیک نوعی کد خودتغییرده است که در هر نسخه ظاهر باینری متفاوتی دارد، ولی منطق و الگوریتم اصلی اش حفظ می‌شود^[۹]. معمولاً در این روش، بخش اصلی کد («payload») با یک کلید تصادفی رمزگذاری می‌شود و یک بخش کوتاه کوچک در ابتدای برنامه (بخش رمزگشا) وجود دارد که با کلید مربوطه، payload را در حافظه رمزگشایی می‌کند^[۸]. به عنوان مثال، ویروس‌های پلی‌مورفیک مشهور، از رمزگاری XOR با یک کلید تصادفی برای مخفی کردن بدنه‌ی اصلی خود استفاده می‌کنند، به طوری که هر نمونه از لحاظ باینری کاملاً با نمونه‌های دیگر متفاوت است^[۹].

مزایا و کاربردها:

مزیت اصلی پلی‌مورفیسم مقاومت در برابر شناسایی مبتنی بر امضاست؛ چون هر بار که کد اجرا می‌شود، الگویی یکتا ایجاد می‌کند و امضا ثابتی ندارد^[۹]. این روش عمدهاً در ویروس‌ها، کرم‌ها و بدافزارها به کار می‌رود تا برنامه‌های ضدویروس را فریب دهد. همچنین در برخی محافظت‌کننده‌های تجاری کد (پکرهای) دیده می‌شود که با تولید کلیدهای مختلف یا تغییر الگوریتم رمزگشایی، کد را در هر توزیع متفاوت می‌کنند. پلی‌مورفیسم نسبتاً ساده است و تأثیر زیادی بر عملکرد اجرایی برنامه ندارد.

معایب و روش‌های تحلیل:

گرچه پلی‌مورفیسم شناسایی ساده مبتنی بر امضا را دشوار می‌کند، اما شکستن آن آسان است. تحلیل‌گران می‌توانند برنامه را اجرا کنند و با قرار دادن نقطه‌نگاری روی بخش رمزگشا یا استفاده از دیباگر، بدنه اصلی را در زمان اجرای برنامه مشاهده و استخراج نمایند^[۸]. افزون بر این، چون الگوریتم رمزگشایی معمولاً ثابت یا ساده است، می‌توان با نوشتن اسکریپت‌های کوچک یا استفاده از ابزارهای

فصل ۱. فرایندهای مهندسی نرم افزار و چرخه های تکامل تا پیدایش

خودکار، کد را رمزگشایی کرد. به همین علت، اکثر روش های مقابله با کد پلی مورفیک بر تحلیل پویا (اجرا در محیط کنترل شده و خاموش کردن رمزگاری) و یا نرمال سازی کد بر مبنای الگوریتم های آماری متمرکزند.

فصل ۲

مشکلات مطرح در چرخه‌های توسعه و تکامل نرم‌افزار

۱.۰۲ روش‌های Anti Anti Disassembly

۱.۱.۰۲ مقدمه ای بر ضد ضد دی‌اسمبل (Anti-Anti-Disassembly)

در دنیای مدرن نرم‌افزار، کد منبع (Source Code) هسته اصلی مالکیت فکری و ارزش تجاری هر محصولی است. با افزایش پیچیدگی سیستم‌ها و گسترش تهدیدات امنیتی، نیاز به جلوگیری از مهندسی معکوس (Reverse Engineering)، سرقت فکری، و تحلیل بدافزارها اهمیت حیاتی یافته است. این نیاز، توسعه‌دهندگان نرم‌افزار را به سمت استفاده از تکنیک‌هایی تحت عنوان **أُبفوسکیشن** (Obfuscation) و ضد دی‌اسمبل (Anti-Disassembly - AD) سوق داده است.

۲.۰۱.۰۲ تعریف (AD):Anti-Disassembly

Anti-Disassembly مجموعه‌ای از ترفندها و الگوهای برنامه‌نویسی است که عمدتاً برای گمراه کردن ابزارهای تحلیل استاتیک (مانند دی‌اسمبل‌ها و دکامپایلرهای طراحی شده‌اند). این تکنیک‌ها با هدف شکستن نمودار جریان کنترل (Control Flow Graph - CFG) و جلوگیری از تفسیر صحیح دستورات ماشین توسط ابزارهای خودکار به کار می‌روند. روش‌هایی مانند قرار دادن بایت‌های فیک، پرش‌های نامعتبر، یا پرش‌های داینامیک محاسبه شده، تحلیل کد را برای انسان بسیار دشوار و زمان‌بر می‌سازند.

۳.۱.۲ ورود به Anti-Anti-Disassembly (AADA)

ضد ضد دی‌اسمبل (Anti-Anti-Disassembly - AADA)، در پاسخ به تکنیک‌های AD، به وجود آمده است. AADA نه تنها یک ابزار، بلکه یک فلسفه مقابله‌ای در مهندسی معکوس است. این حوزه به مجموعه‌ای از روش‌های پیشرفتی و هوشمندانه اشاره دارد که توسط متخصصان امنیت و تحلیلگران بدافزار برای شناسایی، تجزیه و خنثی کردن عمدی لایه‌های محافظتی و مبهم‌سازی کد ایجاد شده‌اند.

هدف غایی AADA این است که به طور موفقیت‌آمیز شفافیت (Clarity) و دقت (Accuracy) تحلیل را به کد بازگرداند. این فرآیند اغلب شامل تحلیل دینامیک (اجرای کنترل شده کد)، اجرای نمادین (Symbolic Execution) و اصلاح خودکار فایل‌های باینری (Patching) است تا موانع AD برداشته شده و تحلیلگر بتواند به منطق اصلی برنامه دست یابد.

۴.۱.۲ اهمیت در تکامل نرم‌افزار

در چارچوب درس تکامل نرم‌افزار (Software Evolution)، نقش حیاتی در فرآیندهای نگهداری پیشگیرانه (Preventive Maintenance) و ممیزی امنیتی (Security Auditing) ایفا می‌کند. دانش AADA به تیم‌های توسعه و امنیت این امکان را می‌دهد که:

- بدافزارها را تحلیل کنند: برای درک نحوه عملکرد کدهای مخرب که از AD برای پنهان شدن استفاده می‌کنند.
- اثربخشی محافظت را ارزیابی کنند: برای تست و ارزیابی مقاومت تکنیک‌های حفاظت از کد خود در برابر پیشرفت‌ترین روش‌های شکستن آن.

۵.۱.۲ تکنیک‌های کلیدی ضد ضد دی‌اسمبل (AADA)

تکنیک‌های AADA به طور مستقیم هدف‌گذاری شده‌اند تا موانعی را که روش‌های (AD) برای گمراه کردن تحلیل استاتیک ایجاد کرده‌اند، از بین ببرند. موفقیت AADA به توانایی تحلیلگر در ترکیب ابزارهای استاتیک و دینامیک بستگی دارد.

۱. تحلیل دینامیک و رصد (Dynamic Analysis and Tracing)

بسیاری از تکنیک‌های AD به متغیرهای وابسته به زمان اجرا (Runtime) تکیه دارند (مانند پرش‌های محاسبه‌شده). تحلیل دینامیک مؤثرترین روش برای غلبه بر این موانع است.

- استفاده از اشکال‌زدای (Debuggers) اجرای کد در یک محیط کنترل شده (Sandbox) یا یک اشکال‌زدای سطح پایین مانند x64dbg یا GDB به تحلیلگر اجازه می‌دهد تا مقادیر جیسترهای و حافظه را در لحظه اجرای دستورات حیاتی مشاهده کند.
  - ردیابی دستورات (Instruction Tracing) در این روش توالی دقیق دستوراتی که در طول اجرای بخش مبهم‌سازی شده اجرا می‌شوند ثبت می‌گردد. این ردیابی می‌تواند آدرس‌های پرش‌های داینامیک را آشکار سازد و مسیر واقعی جریان کنترل را نشان دهد.
  - استخراج آدرس‌های مقصد (Destination Address Extraction) در مورد پرش‌های محاسباتی مانند [CALL] یا [JMP]، تحلیل دینامیک مقدار نهایی رجیستر را در لحظه پرش کشف می‌کند و آدرس مقصد واقعی را به صورت صریح به دست می‌دهد.
۲. وصله زدن و اصلاح کد (Patching and Code Modification) هنگامی که مقصد واقعی جریان کنترل کشف می‌شود، تحلیلگر اغلب بایت‌های اصل فایل باینری را برای تسهیل تحلیل‌های بعدی اصلاح می‌کند.
- NOPing دستورات فیک دستوراتی که توسط AD برای خراب کردن دی‌asmبلر استفاده شده‌اند، با دستور NOP (No Operation) جایگزین می‌شوند. این کار دستورات را غیرفعال می‌کند اما اندازه کد را ثابت نگه می‌دارد و دی‌asmبلر می‌تواند به درستی از دستورات فیک عبور کند.
  - تبدیل پرش داینامیک به پرش استاتیک پس از کشف آدرس مقصد پرش داینامیک، تحلیلگر می‌تواند دستورات پیچیده را با یک دستور پرش استاتیک و مستقیم (CALL یا JMP) به آدرس کشف شده جایگزین کند. این کار به ابزارهای تحلیل استاتیک اجازه می‌دهد تا نمودار جریان کنترل (CFG) را به درستی بازسازی کنند.
  - خنثی‌سازی تکنیک‌های ضد دی‌bag حذف دستوراتی که عمداً برای شناسایی اشکال‌زدا و توقف برنامه (Anti-Debugging) طراحی شده‌اند.
۳. اجرای نمادین (Symbolic Execution) اجرای نمادین یک تکنیک پیشرفته است که به جای مقادیر واقعی ورودی، از نمادها استفاده می‌کند. این روش برای شکستن ابفوسکیشن‌های سنگین که شامل عملیات ریاضی پیچیده هستند، بسیار قدرتمند است.
- تحلیل نمادین پرش‌ها در سناریوهایی که آدرس پرش با عملیات ریاضی پیچیده‌ای بر روی متغیرهای داخلی محاسبه می‌شود، اجرای نمادین می‌تواند فرمول ریاضی محاسبه آدرس را به دست آورد و تمام مقادیر ممکن را تعیین کند.

- ابزارهای پیشرفته ابزارهایی مانند Angr و Triton از اجرای نمادین برای کاوش خودکار در مسیرهای اجرایی کد مبهم‌سازی شده و کشف مقاصد پنهان استفاده می‌کنند.
- ۴. اسکریپت‌نویسی خودکار (Automated Scripting) برای مقابله با حجم بالای اُبفوسکیشن و تکنیک‌های تکراری AD، تحلیلگران از قابلیت اسکریپت‌نویسی دی‌اسمبلرها استفاده می‌کنند.
- اسکریپت‌های تخصصی نوشتن اسکریپت‌هایی (مانند IDAPython) که یک الگوی خاص AD را در کد شناسایی می‌کنند و به طور خودکار آن را خنثی می‌کنند (به عنوان مثال، اسکریپتی که به دنبال توالی بایت‌های خاص برای یک دستور نامعتبر می‌گردد و بلافاصله آن را NOP می‌کند).
- بازسازی CFG این اسکریپت‌ها اطلاعاتی را که از تحلیل دینامیک به دست آمده‌اند، در تحلیل استاتیک دی‌اسمبلر وارد می‌کنند تا نمودار جریان کنترل مجدد با دقت بالا ترسیم شود.

۲.۲ استفاده از دیس اسмبلرهای پیشرفته

۱.۲.۲ دلیل نامگذاری پیشرفته برای این نوع اسмبلرها

دلیل نامگذاری پیشرفته برای این نوع اسمبلرها دلیل نامگذاری مدرن (مانند IDA Pro و Ghidra) فراتر از یک ابزار ساده برای ترجمه کد ماشین به اسمبلی عمل می‌کنند و به همین دلیل عنوان "پیشرفته" را به خود اختصاص داده‌اند. این برتری به دلیل سه قابلیت کلیدی زیر است:

۱. تحلیل هوشمند و سطح بالا (High-Level Analysis)
- دکامپایلر داخلی مهم‌ترین تفاوت، وجود دکامپایلر است. این قابلیت به ابزار اجازه می‌دهد کد اسمبلی سطح پایین را به یک شبیه کد سطح بالا (شبیه زبان C/C++) تبدیل کند، که درک منطق برنامه را دهها برابر سریع‌تر و آسان‌تر می‌کند.
- ترسیم CFG این ابزارها قادر به ترسیم دقیق نمودار جریان کنترل (Control Flow Graph) هستند.
۲. قابلیت مقابله با مواد امنیتی (AADA Integration)

• اسکریپت‌نویسی قوی دی‌اسمبلرهای پیشرفته دارای API برنامه‌نویسی (مانند IDAPython) هستند که به تحلیلگر اجازه می‌دهد کارهای تکراری را خودکار کند.

• خنثی‌سازی (Anti-Disassembly) اسکریپت‌ها برای شناسایی الگوهای مبهم‌سازی (AADA) و اعمال تصحیحات خودکار (Patching) (مانند Obfuscation) در کد استفاده می‌شوند تا موانع امنیتی را خنثی کنند.

۳. یکپارچگی و انعطاف‌پذیری

• پشتیبانی چند معماری آن‌ها از ده‌ها معماری پردازنده (MIPS، ARM، x86/x64) پشتیبانی می‌کنند، برخلاف ابزارهای قدیمی که محدود بودند.

• مدیریت پروژه تمامی نتایج تحلیل، نام‌گذاری‌ها، و تصحیحات انجام شده در یک پایگاه داده پروژه ذخیره می‌شود و نیازی به تحلیل مجدد در هر بار بازگشایی نیست.

به طور خلاصه، دی‌اسمبلرهای پیشرفته به دلیل تبدیل شدن به محیط‌های هوشمند، خودکار و یکپارچه برای تحلیل عمیق کد، و توانایی آن‌ها در غلبه بر دفاعیات Anti-Disassembly، ابزارهای قدیمی را پشت سر گذاشته‌اند.

۳.۲ استفاده از تحلیل رفتار اجرایی

تحلیل رفتار اجرایی، که در ادبیات امنیت سایبری به عنوان تحلیل پویا (Dynamic Analysis) نیز شناخته می‌شود، رویکردی است که بر مشاهده عملکرد برنامه در حین اجرا تمرکز دارد. این روش به عنوان پاسخی مستقیم به محدودیت‌های تحلیل ایستا (Static Analysis) توسعه یافته است. در حالی که تکنیک‌های ضد دیس‌asmblی با دستکاری جریان کنترل (Control Flow) و تزریق دستورات انحرافی سعی در گمراه کردن ابزارهای دیس‌asmbl و تحلیل‌گرانی دارند که کد را روی دیسک بررسی می‌کنند، تحلیل رفتاری با نادیده گرفتن ساختار داخلی کد و تمرکز بر «نیت» و «اثر» برنامه، این موانع را دور می‌زند. [۱] [۲]

۱.۳.۲ معماری آزمایشگاه و متدولوژی پایش

برای انجام یک تحلیل رفتاری دقیق که بتواند لایه‌های ضد تحلیل را خنثی کند، محیط آزمایشگاه باید به گونه‌ای پیکربندی شود که تمامی آثار دیجیتال (Digital Footprints) ثبت گرددند و در عین حال، بدافزار

قادر به تشخیص محیط مجازی نباشد. استفاده از ماشین‌های مجازی ایزووله مانند Flare VM (مبتنی بر ویندوز) و Remnux (مبتنی بر لینوکس) به عنوان استاندارد صنعتی پذیرفته شده است. [۱۲] فرآیند تحلیل رفتاری معمولاً شامل مراحل زیر است که هر یک لایه‌ای از فعالیت‌های بدافزار را آشکار می‌سازد:

۱. تصویربرداری از وضعیت سیستم (System State Snapshot): قبل از اجرای نمونه مشکوک، ضروری است که وضعیت پایه سیستم ثبت شود. ابزارهایی مانند Regshot یا Process Hacker برای گرفتن تصویر از وضعیت رجیستری و فایل‌سیستم استفاده می‌شوند. پس از اجرای بدافزار و اتمام دوره فعالیت آن، تصویر دوم گرفته شده و با تصویر اول مقایسه می‌شود. این مقایسه تغییرات پایداری (Persistence Mechanisms) مانند ایجاد کلیدهای رجیستری برای اجرای خودکار (Run Keys) یا تغییرات در تنظیمات امنیتی سیستم را آشکار می‌سازد. [۱۲]

۲. پایش فعالیت‌های سیستمی (System Activity Monitoring): در حین اجرای بدافزار، ابزار Process Monitor (ProcMon) نقش حیاتی ایفا می‌کند. این ابزار تمامی فعالیت‌های فایل‌سیستم، رجیستری و پروسه‌ها را در زمان واقعی ضبط می‌کند. تحلیل‌گران با استفاده از فیلترهای اختصاصی، نوبیزهای سیستم‌عامل را حذف کرده و تمرکز خود را بر روی پروسه مخرب قرار می‌دهند. برای مثال، مشاهده تلاش‌های مکرر برای دسترسی به فایل‌های خاص یا بارگذاری کتابخانه‌های دینامیک (DLLs) مشکوک می‌تواند نشان‌دهنده تلاش برای تزریق کد (Code Injection) یا سرقت اطلاعات باشد. [۱۳]

۳. تحلیل ترافیک شبکه (Network Traffic Analysis): بسیاری از بدافزارها برای دریافت دستورات یا ارسال اطلاعات سرقت شده با سرورهای کنترل و فرمان (C2) ارتباط برقرار می‌کنند. برای تحلیل این ارتباطات بدون به خطر انداختن شبکه واقعی، از ابزارهایی مانند Wireshark برای شنود پکتها و Fiddler برای تحلیل ترافیک HTTP/HTTPS استفاده می‌شود. در یک محیط آزمایشگاهی پیشرفته، ماشین Remnux به عنوان دروازه اینترنت (Gateway) برای ماشین Flare VM عمل کرده و با ابزارهایی مانند Inetsim و FakeDNS سرویس‌های اینترنتی را شبیه‌سازی می‌کند. این امر بدافزار را فریب می‌دهد تا درخواست‌های خود را ارسال کند، حتی اگر دسترسی واقعی به اینترنت وجود نداشته باشد. [۱۳]

۲.۳.۲ چالش‌های ضد دیباگ و راهکارهای عبور (Anti-Anti-Debugging)

یکی از چالش‌های اصلی در تحلیل رفتاری، مکانیزم‌های «ضد دیباگ» (Anti-Debugging) است. نویسنده‌گان بدافزار کد خود را به گونه‌ای طراحی می‌کنند که محیط تحلیل را شناسایی کرده و در صورت تشخیص دیباگر یا ماشین مجازی، رفتار خود را تغییر داده یا اجرا را متوقف کنند. این تکنیک‌ها تحلیل‌گر را مجبور می‌کنند تا از روش‌های «ضد ضد دیباگ» استفاده کند. [۱۵] [۱۶]

تکنیک‌های شناسایی دیباگر

بدافزارها از روش‌های متنوعی برای کشف حضور دیباگر استفاده می‌کنند:

بررسی پرچم‌های سیستم استفاده از توابع API `IsDebuggerPresent` یا بررسی مستقیم ساختار `PEB` (Process Environment Block) برای یافتن پرچم‌های `BeingDebugged` و `NtGlobalFlag` [۱۵] [۱۶].

بررسی‌های زمانی (Timing Checks) استفاده از دستوراتی مانند `RDTSC` برای اندازه‌گیری تعداد چرخه‌های پردازنده. از آنجا که اجرای کد در دیباگر (به خصوص در حالت Single-step) بسیار کنتر از اجرای عادی است، اختلاف زمانی زیاد نشان‌دهنده حضور تحلیل‌گر است. [۱۰] [۱۶]

تزریق کد و اسکن وقفه جستجو برای دستورات وقفه نرم‌افزاری (INT 3) که توسط دیباگرها برای ایجاد نقاط توقف (Breakpoints) در کد تزریق می‌شوند. [۱۶]

راهکارهای مقابله (Anti-Anti-Debugging)

در چارچوب «ضد ضد دیس‌اس‌مبلی»، تحلیل‌گران از استراتژی‌های زیر برای پنهان‌سازی ابزارهای خود و خنثی‌سازی تکنیک‌های شناسایی استفاده می‌کنند:

۱. **تحلیل مبتنی بر هایپروایزر (Hypervisor-based Analysis):** استفاده از ابزارهایی مانند `HyperDbg` یا تکنیک‌های درون‌نگری ماشین مجازی (VMI) که خارج از سیستم‌عامل مهمان اجرا می‌شوند، یکی از پیشرفته‌ترین روش‌های است. در این معماری، ابزار تحلیل در سطح هایپروایزر (Ring -1) قرار دارد و سیستم‌عامل مهمان و بدافزار که در سطح کرنل (Ring 0) یا کاربر (Ring 3) اجرا می‌شوند، قادر به تشخیص یا دستکاری آن نیستند. این روش به تحلیل‌گر اجازه می‌دهد تا بدون تغییر در ساختارهای حافظه سیستم عامل مهمان (که بدافزار آن‌ها را بررسی می‌کند)، بر اجرا نظارت داشته باشد و شفافیت تحلیل را به حداقل برساند. [۱۷]

۲. پنهان‌سازی مصنوعات (Artifact Hiding): برای مقابله با بدافزارهایی که محیط‌های مجازی مانند VMware یا VirtualBox را شناسایی می‌کنند، تحلیل‌گران باید مصنوعات این محیط‌ها را پنهان کنند. این شامل تغییر نام درایورهای دستگاه، اصلاح جداول ACPI، تغییر آدرس‌های MAC کارت شبکه و استفاده از پلاگین‌هایی مانند ScyllaHide است. پلاگین ScyllaHide می‌تواند توابع API مربوط به تشخیص دیباگر (مانند IsDebuggerPresent) را در حافظه هوک کرده و همواره مقدار "False" را برگرداند، بدین ترتیب بدافزار فریب خورده و به اجرای مخرب خود ادامه می‌دهد. [۱۵] [۱۶]

۳. دستکاری محیط اجرا (Environment Tampering): گاهی اوقات تحلیل‌گر ناچار است که بدافزار را در حین اجرا وصله (Patch) کند. برای مثال، اگر بدافزار از دستور RDTSC برای بررسی زمان اجرا استفاده کند، تحلیل‌گر می‌تواند با تغییر درایورهای سیستم یا تنظیمات ماشین مجازی، کاری کند که این دستور همواره مقداری ثابت یا منطقی را برگرداند، یا به سادگی دستور شرطی که بعد از بررسی زمان قرار دارد را در حافظه به یک دستور پرش بی‌قید و شرط (JMP) تغییر دهد تا بررسی امنیتی دور زده شود. [۱۷]

۴.۲ تکنیک‌های رمزگشایی و تحلیل کدهای رمزگذاری شده (Decryption Techniques)

بخش اعظمی از بدافزارهای مدرن برای جلوگیری از تحلیل ایستا و دیس‌اس‌مبلی، از «پکرهای» (Packers) و «کریپترهای» (Crypters) استفاده می‌کنند. در این حالت، فایل اجرایی روی دیسک ترکیبی از داده‌های رمزگذاری شده و یک قطعه کد کوچک برای بازگردانی (Stub) است. هدف از تکنیک‌های رمزگشایی در تحلیل بدافزار، شکستن این پوسته محافظ و دستیابی به کد اصلی (Payload) است. [۱۸] [۱۹]

۱.۴.۲ فرآیند عمومی آنپک کردن (Generic Unpacking)

فرآیند آنپک کردن بر یک اصل ساده استوار است: بدافزار برای اجرا شدن باید در نقطه‌ای از زمان، کد خود را رمزگشایی کرده و در حافظه بنویسد. تحلیل‌گران از این رفتار اجباری برای شکار کد اصلی استفاده می‌کنند.

شناسایی نقطه ورود اصلی (Original Entry Point - OEP)

هدف نهایی در آنپک کردن، یافتن OEP است؛ آدرسی که پس از پایان عملیات رمزگشایی توسط Stub، کنترل اجرا به آن منتقل می‌شود و کد اصلی بدافزار آغاز می‌گردد. روش‌های هیوریستیک متعددی برای یافتن OEP وجود دارد: [۲۰]

۱. **رهگیری نوشتمن در حافظه** (Memory Write Detection): با استفاده از ابزارهای دیباگ (مانند VirtualAlloc یا x64dbg) یا DBI، نقاطی که برنامه در آنها اقدام به نوشتمن داده می‌کند (توابعی مانند WriteProcessMemory و VirtualAlloc) نظارت می‌شوند. بخشی از حافظه که پس از نوشتمن، دستورات اجرایی در آن قرار می‌گیرند و مجوز اجرا (Execute Permission) دریافت می‌کنند، کاندیدای اصلی OEP است.

۲. **تکنیک آنتروپی** (Entropy Heuristics): کدهای پک شده به دلیل فشرده‌سازی یا رمزگاری، آنتروپی (بی‌نظمی) بسیار بالایی دارند. تحلیلگران با پایش تغییرات آنتروپی بلوک‌های حافظه در زمان اجرا، لحظه‌ای را که آنتروپی یک بلوک حافظه به طور ناگهانی کاهش می‌باید (نشان‌دهنده تبدیل داده‌های رمزگذاری شده به کد اسembly معنادار)، به عنوان لحظه آنپک شدن شناسایی می‌کنند.

۳. **بازسازی رجیسترها** (Stack Balancing): بسیاری از پک‌ها (مانند UPX) در ابتدای اجرا وضعیت تمام رجیسترها را در پشته ذخیره می‌کنند (دستور PUSHAD) و دقیقاً قبل از پرش به OEP، آنها را بازیابی می‌کنند (POPAD). قرار دادن یک نقطه توقف سخت‌افزاری (Hardware Breakpoint) را روی آدرس پشته‌ای که رجیسترها در آن ذخیره شده‌اند، می‌تواند تحلیلگر را مستقیماً به لحظه پرش به OEP هدایت کند.

۲.۴.۲ بازسازی جدول آدرس واردات (IAT Reconstruction)

یکی از پیچیده‌ترین مراحل پس از استخراج کد آنپک شده از حافظه، بازسازی **جدول آدرس واردات** (Import Address Table - IAT) است. IAT جدولی است که آدرس توابع API مورد نیاز برنامه (مانند Kernel32.dll یا User32.dll) در آن قرار دارد. پک‌ها برای سخت‌تر کردن تحلیل، IAT اصلی را تخریب کرده و تمام فراخوانی‌های تابع را به روتین‌های داخلی خود هدایت می‌کنند.

اگر فایل دامپ شده از حافظه دارای IAT بازسازی شده نباشد، اجرا نخواهد شد. فرآیند بازسازی شامل مراحل زیر است:

۱. **کشف الگوی فراخوانی:** تحلیلگر باید کدهای آنپک شده را بررسی کند تا ببیند فراخوانی‌های غیرمستقیم (Indirect Calls) به کجا اشاره می‌کنند.

۲. استفاده از ابزارهای بازسازی (Scylla / ImpRec): ابزارهایی مانند Scylla به پردازه معلق شده متصل می‌شوند، جدول IAT موجود در حافظه را اسکن می‌کنند، توابع نامعتبر یا تغییر مسیر داده شده توسط پکر را شناسایی کرده و آنها را با آدرس‌های صحیح API‌های سیستم‌عامل جایگزین می‌کنند.

۳. مدیریت بایت‌های دزدیده شده (Stolen Bytes): برخی پکرهای تکنیک پیشرفته‌ای به نام "Bytes" را به کار می‌برند؛ آنها چند دستور اول توابع API یا کد اصلی را حذف کرده و آنها را در فضای حافظه تخصیص یافته خود اجرا می‌کنند. بازسازی این موارد نیازمند تحلیل دستی دقیق و کپی بازگشتن این دستورات به فایل اصلی است تا فایل قابلیت اجرای مجدد (Re-runnable) پیدا کند.

۳.۴.۲ رمزگشایی الگوریتم‌های اختصاصی و رشته‌ها

علاوه بر پکینگ کلی فایل، بدافزارها اغلب رشته‌های حساس (مانند آدرس C2، نام فایل‌ها و دستورات) را با الگوریتم‌های اختصاصی رمزگذاری می‌کنند. تحلیلگران برای شکستن این لایه از روش‌های زیر استفاده می‌کنند:

• **شناسایی حلقه‌های رمزگشایی (Decryption Loops):** در سطح اسمبلی، روتین‌های رمزگشایی معمولاً با الگوی خاصی ظاهر می‌شوند: یک حلقه تکرار (Loop) که روی بافری از داده‌ها عملیات منطقی (مانند NOT, XOR, ROL/ROR) یا شیفت (XOR, NOT) انجام می‌دهد. با استفاده از تحلیل گراف جریان کنترل (CFG) در دیس‌asmblرها، این ساختارها به سرعت قابل شناسایی هستند.

• **تشخیص ثابت‌های رمزنگاری (Cryptographic Constants):** بسیاری از الگوریتم‌های استاندارد (مانند AES, MD5, SHA) از مقادیر ثابت منحصر به فردی (S-Boxes) یا مقادیر اولیه بردار استفاده می‌کنند. ابزارهایی مانند Krypto Analyzer در دیس‌asmblرها یا اسکریپت‌های FindCrypt می‌توانند با جستجوی این ثابت‌ها در کد باینری، نوع الگوریتم رمزنگاری را تشخیص دهند.

• **استخراج کلید با اجرای نمادین (Symbolic Execution) و DBI:** به جای تلاش برای مهندسی معکوس کامل الگوریتم ریاضی که زمان بر است، تحلیلگران از DBI استفاده می‌کنند تا آرگومان‌های توابع رمزنگاری را در لحظه فراخوانی شنود کنند. با هوک کردن توابع قبل از ورود به روتین

رمزنگاری، می‌توان «کلید» و «متن آشکار» (Plaintext) را مستقیماً از حافظه استخراج کرد. این روش به ویژه در برابر بدافزارهای باج‌گیر (Ransomware) برای استخراج کلیدهای رمزنگاری فایل‌ها حیاتی است.

۵.۲ شبیه‌سازی و اجرای داینامیک

شبیه‌سازی و اجرای داینامیک یکی از تکنیک‌های مهم در تحلیل و تکامل نرم‌افزار است که در آن کد اجرایی برنامه در یک محیط کنترل شده و مجازی اجرا می‌شود. برخلاف اجرای معمولی که برنامه مستقیماً روی سخت‌افزار یا سیستم‌عامل میزبان اجرا می‌شود، در شبیه‌سازی داینامیک تمام دستورالعمل‌ها توسط یک لایه نرم‌افزاری شبیه‌ساز دریافت، تفسیر و سپس اجرا می‌شوند. این لایه می‌تواند رفتار برنامه را به‌طور کامل رصد کند و اطلاعات دقیقی در مورد روند اجرا ارائه دهد.

هدف اصلی از این روش، فراهم‌کردن دید عمیق و قابل‌کنترلی از عملکرد برنامه است؛ دیدی که در اجرای مستقیم به دلیل محدودیت‌های سخت‌افزاری، امنیتی و طراحی سیستم معمولاً قابل دستیابی نیست. قدرت شبیه‌سازهای داینامیک در این است که تحلیل‌گر می‌تواند اجرای برنامه را در هر لحظه متوقف، تغییر مسیر داده، ورودی‌ها را دستکاری کرده و حتی وضعیت حافظه یا رجیسترها را مشاهده یا تغییر دهد. به همین دلیل این روش در سیستم‌هایی که نیاز به بررسی دقیق رفتار دارند، اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند.

از دیگر مزایای اجرای داینامیک این است که برای تحلیل رفتار برنامه نیازی به سورس‌کد وجود ندارد. بسیاری از نرم‌افزارهای قدیمی، بدافزارها یا سیستم‌هایی که تحت شرایط خاص اجرا می‌شوند، تنها در قالب باینری قابل دسترس‌اند. اجرای آن‌ها در محیط واقعی، به خصوص زمانی که احتمال وجود رفتارهای مخرب یا باگ‌های غیرقابل‌پیش‌بینی وجود دارد، می‌تواند خطرناک باشد. اما با استفاده از شبیه‌سازی، این خطر کاملاً برطرف می‌شود، زیرا برنامه در محیطی جداسده و ایزوله اجرا می‌گردد.

علاوه بر این، شبیه‌سازی داینامیک امکان بررسی اجرای برنامه روی معماری‌ها، سیستم‌عامل‌ها یا سخت‌افزارهایی را فراهم می‌کند که در دسترس تحلیل‌گر نیستند. این موضوع در حوزه‌هایی مانند توسعه سیستم‌های توکار، تحلیل سیستم‌های قدیمی یا شبیه‌سازی معماری‌های خاص پردازندۀ اهمیت زیادی دارد. ابزارهایی مانند QEMU نمونه‌ای از این شبیه‌سازها هستند که معماری‌های مختلف را بدون نیاز به دستگاه واقعی اجرا می‌کنند.

۱.۵.۲ استفاده از شبیه‌سازی‌های داینامیک برای تحلیل کدهای اجرایی

یکی از مهم‌ترین کاربردهای شبیه‌سازی داینامیک، تحلیل دقیق کدهای اجرایی است. در این روش، شبیه‌ساز مسیرهای اجرایی برنامه را تحت ورودی‌های مختلف دنبال می‌کند و تمامی رویدادهای مهم شامل دسترسی به حافظه، تغییر در رجیسترها، فراخوانی توابع، فراخوانی‌های سیستمی، زمان‌بندی اجرا، شاخه‌زنی‌های شرطی و حتی تعاملات شبکه‌ای را ثبت می‌کند. این سطح از جزئیات برای تحلیل‌گر ارزشمند است، زیرا امکان پایش رفتار واقعی برنامه بدون دخالت محیط خارجی فراهم می‌شود.

در حوزه امنیت، این تکنیک برای شناسایی رفتارهای مخرب به کار می‌رود. تحلیل‌گران بدافزار معمولاً از شبیه‌سازی داینامیک برای مشاهده فعالیت‌های پنهان یا زمان‌بندی‌شده بدافزار استفاده می‌کنند؛ فعالیت‌هایی که ممکن است در محیط واقعی قابل تشخیص نباشد. همچنین، امکان تغییر شرایط اجرای برنامه مانند شبیه‌سازی تعداد هسته‌ها، میزان حافظه یا رفتار شبکه، کمک می‌کند که تحلیل‌گر به رفتارهای پنهان دسترسی پیدا کند.

در حوزه تست نرم‌افزار نیز این روش کاربرد دارد. تست داینامیک مبتنی بر شبیه‌سازی این امکان را فراهم می‌کند که برنامه تحت سناریوهای غیرعادی یا شرایطی که بازسازی آن‌ها در دنیای واقعی دشوار است، آزمایش شود. برنامه‌نویسان می‌توانند تعیین کنند که کدام مسیرهای کد اجرا شده‌اند، کدام بخش‌ها هنوز پوشش داده نشده‌اند و رفتار برنامه در شرایط خاص چگونه است.

به‌طور کلی، استفاده از شبیه‌سازی داینامیک برای تحلیل کدهای اجرایی یکی از ابزارهای کلیدی در تکامل نرم‌افزار محسوب می‌شود. این روش امکان مشاهده رفتار واقعی برنامه را بدون خطر، بدون نیاز به سخت‌افزار واقعی و با سطح کنترلی بسیار بالا فراهم می‌کند. در نتیجه، تحلیل‌گران می‌توانند ایرادات، رفتارهای ناخواسته، وابستگی‌ها و ویژگی‌های مهم اجرایی برنامه را شناسایی و برای بهبود یا اصلاح نرم‌افزار تصمیم‌گیری کنند.

۶.۲ استفاده از روش‌های شکست کدهای خود تغییر

کدهای خودتغییر (SMC یا Self-Modifying Code) یکی از چالش‌برانگیزترین بخش‌ها در تحلیل و تکامل نرم‌افزار محسوب می‌شوند. در این نوع از برنامه‌ها، کد اجرایی در زمان اجرا اقدام به تغییر بخش‌هایی از خود می‌کند؛ تغییری که می‌تواند شامل بازنویسی دستورالعمل‌ها، جابه‌جایی بخش‌های کد، رمزگذاری و رمزگشایی پویا یا تولید ساختارهای جدید اجرایی باشد. دلیل اصلی استفاده از این تکنیک، جلوگیری از تحلیل معکوس، پیچیده‌سازی روند اشکال‌زدایی یا بهبود عملکرد در وضعیت‌های خاص است. به همین دلیل، این روش بیشتر در بدافزارها، سیستم‌های حفاظتی نرم‌افزار، مفسرها،

موتورهای مجازی و برخی سیستم‌های بهینه‌سازی دیده می‌شود.

از آنجا که رفتار کد در هر مرحله می‌تواند تغییر کند، تحلیل آن با روش‌های سنتی بسیار دشوار است. نه تنها مسیر اجرای برنامه قابل پیش‌بینی نیست، بلکه حتی ساختار کلی باینری نیز در طول اجرا ثابت نمی‌ماند. بنابراین نیاز به مجموعه‌ای از تکنیک‌ها و ابزارهای تخصصی وجود دارد که بتوانند این نوع رفتار پویا را شناسایی، ردیابی و تحلیل کنند. هدف اصلی روش‌های شکست کدهای خودتغییر، شفافسازی روند تغییرات و ارائه تصویری ثابت یا حداقل قابل درک از ساختار نهایی و مسیرهای اجرایی برنامه است.

۱.۶.۲ تکنیک‌هایی که به شکستن کدهایی که خودشان را تغییر می‌دهند کمک می‌کند

برای مقابله با کدهای خودتغییر، تحلیل‌گران از مجموعه‌ای از تکنیک‌های دقیق، ترکیبی و گاهی چندمرحله‌ای استفاده می‌کنند. یکی از مهم‌ترین روش‌ها Controlled Dynamic Execution است؛ جایی که برنامه در یک شبیه‌ساز یا ابزار چندلایه اجرا شده و هر تغییر در حافظه، رجیسترها یا بخش‌های اجرایی ضبط می‌شود. این روش به تحلیل‌گر اجازه می‌دهد لحظه‌ای که کد دچار تغییر می‌شود را شناسایی کرده و نسخه‌ی قبل و بعد از تغییر را استخراج کند.

روش رایج دیگر، Snapshot-Based Analysis است. در این روش، وضعیت کامل حافظه در بازه‌های زمانی مختلف ذخیره شده و تفاوت آن‌ها مقایسه می‌شود. این مقایسه می‌تواند به سرعت نقاطی از حافظه که در حال بازنویسی هستند را مشخص کند. ابزارهایی مانند QEMU، PANDA یا Intel PIN در این حوزه بسیار کاربرد دارند.

بسیاری از کدهای خودتغییر ابتدا نسخه‌ی رمزگذاری شده یا فشرده‌ی خود را اجرا می‌کنند و در زمان اجرا نسخه‌ی واقعی را تولید می‌کنند. تحلیل‌گران با دنبال‌کردن این فرآیند و استخراج نسخه‌ی «بازشده»، تلاش می‌کنند کد را به وضعیت پایدار برگردانند.

تکنیک مهم دیگر، نظارت بر نواحی حافظه‌ای است که هم قابل نوشتن و هم قابل اجرا هستند (Write-Execute Regions). در این نواحی احتمال وجود رفتار خودتغییر بالا است. تحلیل‌گران با مانیتورکردن این بخش‌ها یا با فعال‌کردن محافظت‌هایی مانند WX می‌توانند فعالیت‌های مشکوک را شناسایی کنند.

در موارد پیشرفته‌تر، ترکیبی از Dynamic Taint Analysis و Static Slicing استفاده می‌شود

تا مشخص شود چه بخش‌هایی از برنامه باعث تغییر بقیه بخش‌ها شده‌اند. این روش به تحلیل‌گر کمک می‌کند منبع تغییرات و مسیرهای داده‌ای که منجر به بازنویسی کد شده‌اند را شناسایی کند.

در نهایت، نتیجه‌ی این تکنیک‌ها ایجاد یک نسخه‌ی شبه‌پایدار از برنامه است که برای تحلیل، مهندسی معکوس یا ارزیابی امنیت قابل استفاده است. این فرآیند اگرچه چالش‌برانگیز است، اما یکی از مهم‌ترین بخش‌های تحلیل کدهای سطح پایین و بدافزارهای پیشرفته محسوب می‌شود و نقش مهمی در تکامل نرم‌افزار، امنیت و درک بهتر رفتار سیستم‌های پیچیده ایفا می‌کند.

۷.۲ مقاومت در برابر تحلیل‌های ضد دیس‌asmبلی

با پیشرفت گسترده ابزارهای تحلیل معکوس، تکنیک‌های کلاسیک ضد دیس‌asmبلی دیگر به تنها‌ی نمی‌توانند امنیت کافی فراهم کنند. ابزارهای مدرن همچون Binary Ninja، IDA Pro، Ghidra، Radare2 و چارچوب‌های تحلیل پویا مانند DynamoRIO و Intel PIN قادرند بسیاری از تکنیک‌های قدیمی را شناسایی، نرم‌السازی یا خنثی کنند [۲۱]. علاوه بر این، موتورهای تحلیل نمادین (Symbolic) KLEE و angr نیز توانایی عبور از برخی موانع جریان کنترل را فراهم آورده‌اند.

در چنین شرایطی، نیاز به روش‌هایی برای ایجاد «لایه‌های مقاومت علیه ابزارهای Anti-Anti-Disassembly» به وجود آمده است. این لایه‌ها نه تنها تحلیل استاتیک را دشوار می‌سازند، بلکه تحلیل پویا، اجرای نمادین و روش‌های خودکار مدرن را نیز با شکست مواجه می‌کنند. این بخش به بررسی جامع تکنیک‌هایی می‌پردازد که با هدف ایجاد مقاومت پایدار در برابر تحلیل‌گر انسانی و ابزارهای پیشرفته AADA طراحی شده‌اند.

۱.۷.۲ لایه‌بندی چندمرحله‌ای ابهام‌سازی

در روش‌های سنتی، ابهام‌سازی معمولاً در یک سطح و با تکنیک‌هایی قابل پیش‌بینی اجرا می‌شد؛ اما ابزارهای ضد مبهوم‌سازی قادرند بسیاری از آن‌ها را بازسازی کنند. روش چندمرحله‌ای جدید بر پایه وابستگی میان لایه‌ها طراحی می‌شود؛ به‌گونه‌ای که حذف یک لایه باعث فعال شدن لایه‌های دیگر یا ایجاد اجرای اشتباه می‌شود [۲۲].

این وابستگی‌ها معمولاً شامل موارد زیر است:

- ابهام‌سازی جریان کنترل (Control Flow Obfuscation)

- درهمسازی داده (Data Obfuscation)
- رمزگذاری پویا (Dynamic Code Encryption)
- رشته‌های رمزگذاری شده (Encrypted Strings)
- قطعه‌قطعه کردن کد (Code Splitting)
- بازسازی مرحله‌ای کد (Staged Reconstruction)

چنین ساختاری پیچیدگی زیادی ایجاد می‌کند و حتی ابزارهایی مانند Ghidra تنها می‌توانند بخش‌هایی از CFG را بازسازی کنند و تحلیل کامل برنامه غیرممکن می‌شود [۲۱، ۲۳].

۲.۷.۲ رفتار آگاه از تحلیل

این تکنیک بر اساس این اصل عمل می‌کند که برنامه بتواند وجود تحلیلگر یا ابزار تحلیل را تشخیص دهد و مسیر اجرای خود را تغییر دهد. این رفتارها معمولاً شامل موارد زیر هستند:

شناسایی Breakpoint ابزارهایی مانند IDA Pro و x64dbg هنگام قرار دادن نقطه توقف تغییراتی در حافظه ایجاد می‌کند که قابل شناسایی است [۲۴].

تحلیل زمانبندی (Timing Analysis) اجرای برنامه در VM یا Emulator باعث تغییر رفتار زمانی می‌شود. یک حلقه ساده با شمارنده می‌تواند اختلاف را آشکار کند.

تشخیص محیط سندباکس سندباکس‌هایی مانند Cuckoo Sandbox دارای نشانه‌هایی همچون:

- پردازه‌های تکراری،
- اندازه ثابت حافظه،
- MAC Address های غیرواقعي،
- فایل‌های سیستم شبیه‌سازی شده

هستند و برنامه می‌تواند با چند بررسی ساده آنها را شناسایی کند [۲۵].

واکنش به تحلیل در صورت شناسایی تحلیلگر، برنامه ممکن است:

- مسیر اجرای واقعی را پنهان کند،
- اجرای جعلی نمایش دهد،
- بخش‌هایی از کد را بازنویسی کند،
- یا اجرای خود را متوقف سازد.

۳.۷.۲ وابستگی به سخت‌افزار واقعی

بخش‌های حساس برنامه می‌توانند به ویژگی‌های سخت‌افزاری واقعی وابسته شوند که در VM یا قابل شبیه‌سازی دقیق نیستند:

- شمارندهای سخت‌افزاری (Performance Monitoring Unit)
- رفتار دقیق Cache L1/L2
- وقفه‌های سیستم‌عامل
- زمان‌بندی چرخه CPU (RDTSC)

این وابستگی‌ها باعث می‌شوند تحلیل دقیق در محیط شبیه‌سازی شده غیرممکن باشد [۲۳].

۴.۷.۲ جریان کنترل غیرقطعی

در این روش، جریان کنترل برنامه در اجرای‌های مختلف تغییر می‌کند. این تغییرات ممکن است ناشی از:

- داده‌های تصادفی،
- زمان دقیق اجرا،
- وقفه‌های خارجی،
- تخصیص حافظه متفاوت

نتیجه:

- CFG ناپایدار می‌شود،
- اجرای نمادین (Symbolic Execution) شکست می‌خورد،
- مسیر اجرای برنامه قابل بازتولید نیست.

۵.۷.۲ کد خودتغییردهنده چندمرحله‌ای

در نسخه چندمرحله‌ای، هر مرحله فقط بخش کوچکی از کد را بازسازی می‌کند، مرحله بعد فقط پس از اجرای مرحله قبل قابل دستیابی است، هیچ Dump کاملی از کد وجود ندارد و خروجی برنامه در هر اجرا متفاوت است [۲۴، ۲۵].

۶.۷.۲ جمع‌بندی

مقاومت در برابر Anti-Anti-Disassembly یعنی ایجاد تکنیک‌هایی که حتی پس از عبور تحلیلگر از موانع اولیه، روند تحلیل را کند، ناقص یا غیرقابل اعتماد می‌سازند. ترکیب روش‌هایی مانند:

- ابهام‌سازی لایه‌ای،
- رفتار آگاه از تحلیل،
- وابستگی سخت‌افزاری،
- جريان کنترل غیرقطعي،
- بازنويسي چندمرحله‌اي کد

سطحی از محافظت ایجاد می‌کند که حتی ابزارهای پیشرفته نیز قادر به تحلیل پایدار آن نیستند.

فصل ۳

نتیجه‌گیری

گزارش حاضر تصویری جامع از مجموعه‌ای گستردۀ از روش‌ها و تکنیک‌های مقابله با تحلیل معکوس، ضد دیس‌اس‌مبلی و روش‌های پیشرفتۀ تحلیل بدافزار ارائه داد. با بررسی جنبه‌های مختلف این حوزه، می‌توان نتیجه گرفت که ماهیت تحلیل معکوس به‌گونه‌ای است که همواره در حال تکامل و پیچیده‌تر شدن است و به همان میزان، تکنیک‌های دفاعی نیز باید عمیق‌تر، پویاتر و هوشمندانه‌تر طراحی شوند. از مدل‌های ساده جلوگیری از دیس‌اس‌مبلی تا روش‌های پیچیده رفتارآگاه، شبیه‌سازی پویا و جریان کنترل غیرقطعی، همگی نشان‌دهنده ضرورت ایجاد لایه‌های ترکیبی و چندمرحله‌ای دفاع برای حفاظت از نرم‌افزارهای حساس هستند.

در بخش‌های ابتدایی گزارش، تکنیک‌های کلاسیک ضد تحلیل همچون جلوگیری از دیس‌اس‌مبلی، استفاده از دستورالعمل‌های غیرمعمول و مبهم‌سازی کد بررسی شد. این روش‌ها معمولاً با ایجاد اختلال در اسکنرهای استاتیک یا ابزارهای بازسازی کد، اولین لایه دفاعی یک برنامه را تشکیل می‌دهند. با وجود سادگی ظاهری، این تکنیک‌ها همچنان در بسیاری از نرم‌افزارهای تجاری و بدافزارها استفاده می‌شوند و نقش مهمی در افزایش هزینه و زمان تحلیل برای مهاجم دارند.

در ادامه، تکنیک‌های پیچیده‌تری مانند مبهم‌سازی پویا، کد خودتغییردهنده و رمزگذاری کد مورد بررسی قرار گرفتند. ویژگی مشترک این روش‌ها، واپشتگی شدید به زمان اجرا و تغییر ساختار برنامه به صورت پویا است. این موضوع باعث می‌شود تحلیلگر نتواند با تحلیل استاتیک یا بازسازی باینری، تصویر کاملی از برنامه به دست آورد و ناچار شود به تحلیل پویا روی بیاورد – تحلیلی که بسیار زمان‌برتر، کندتر و شکننده‌تر است. وجود رمزگذاری کد و بازسازی مرحله‌ای نیز باعث می‌شود تنها بخش کوچکی از کد در هر لحظه در حالت قابل تحلیل قرار گیرد، که این خود یک مانع بسیار مؤثر در برابر ابزارهای تحلیل نیمه‌خودکار به‌شمار می‌رود.

در بخش‌های مربوط به تحلیل رفتاری و تحلیل پویا نیز مشخص شد که حتی زمانی که ابزار تحلیل قادر به عبور از لایه‌های اولیه شود، می‌توان با استفاده از رفتارهای آگاه از محیط و تحلیل، مانند شناسایی دیباگ، تشخیص ماشین مجازی، یا بررسی ناهنجاری‌های زمانی، مسیر اجرای برنامه را تغییر داد یا کد واقعی را در اختیار تحلیلگر قرار نداد. این دسته از تکنیک‌ها باعث می‌شوند حتی ابزارهای پیشرفته‌ای اجرای نمادین، شبیه‌سازی پویا یا سیستم‌های خودکار تحلیل بدافزار نیز در استخراج منطق واقعی برنامه شکست بخورند.

در نهایت، در بخش مقاومت در برابر تحلیلهای Anti-Anti-Disassembly روشن شد که تنها استفاده از تکنیک‌های کلاسیک کافی نیست، زیرا ابزارهای جدید قادرند بسیاری از این موانع را دور بزنند. بنابراین، استفاده از لایه‌بندی چندگانه ایهام‌سازی، وابستگی به سخت‌افزار واقعی، کنترل جریان غیرقطعی و بازنویسی پویا ضرورت پیدا می‌کند. این روش‌ها نه تنها عبور از مرحله ضدتحلیل اولیه را دشوار می‌کنند، بلکه حتی پس از عبور تحلیلگر از برخی لایه‌ها نیز همچنان تحلیل را غیرقابل اعتماد، ناقص یا کاملاً غیرممکن می‌سازند.

جمع‌بندی کلی نشان می‌دهد که دفاع مؤثر در برابر تحلیل معکوس، نه در یک تکنیک منفرد بلکه در ترکیبی از روش‌ها، لایه‌ها و رفتارهای وابسته به محیط نهفته است. به عبارت دیگر، امنیت واقعی از هم‌افزایی تکنیک‌ها به وجود می‌آید؛ یعنی جایی که هر لایه نقطه ضعف لایه دیگر را پوشش می‌دهد و یک ساختار دفاعی پویا و تطبیق‌پذیر را شکل می‌دهد. همچنین روشن شد که این حوزه به‌طور دائم در حال تکامل است و برای مواجهه با ابزارهای تحلیل پیشرفته نسل جدید، نیاز به به‌کارگیری تکنیک‌های نوین مبتنی بر سخت‌افزار، ویژگی‌های ریزمعماری و حتی روش‌های یادگیری ماشین وجود خواهد داشت.

به‌طور کلی، گزارش نشان می‌دهد که مقابله با مهندسی معکوس یک نبرد مداوم میان تحلیل‌گران و توسعه‌دهندگان است – نبردی که در آن برندگان این است که بتوانند پیچیدگی بیشتری ایجاد کند، رفتار نرم‌افزار را غیرقابل پیش‌بینی‌تر سازد و مسیر تحلیل را تا حد ممکن طولانی و پرهزینه کند. آیندهً این حوزه بدون شک ترکیبی از دفاع چندلایه، تحلیل مبتنی بر داده، و تکنیک‌های وابسته به محیط واقعی خواهد بود؛ مسیری که هم‌اکنون نیز نشانه‌های آن در بسیاری از نرم‌افزارهای پیشرفته و بدافزارهای پیچیده دیده می‌شود.

منابع

- [۱] Christopher Kruegel, William Robertson, and Giovanni Vigna. "Detecting Kernel-Level Rootkits Through Binary Analysis". In: Proceedings of the USENIX Security Symposium. ۲۰۰۶.
- [۲] Andreas Moser, Christopher Kruegel, and Engin Kirda. "Limits of Static Analysis for Malware Detection". In: Proceedings of the ۲۰۰۷ Annual Computer Security Applications Conference (ACSAC). ۲۰۰۷.
- [۳] Manuel Egele et al. "A Survey on Automated Dynamic Malware Analysis Techniques and Tools". In: ACM Computing Surveys ۴۴.۲ (۲۰۱۸).
- [۴] Dae Young Kwon and Seunghoon Y. Kim. "Anti-Debugging Techniques and Dynamic Analysis Evasion". In: IEEE Security & Privacy ۱۲.۲ (۲۰۱۴), pp. ۷۷–۸۳.
- [۵] Brendan Dolan-Gavitt et al. "Dynamic Binary Instrumentation: A Detailed Analysis". In: IEEE Transactions on Software Engineering (۲۰۱۶).
- [۶] Bertrand Anckaert, Matias Madou, and Koen De Bosschere. "A Model for Self-Modifying Code". In: Information Hiding, ۸th International Workshop, IH ۲۰۰۶, Revised Selected Papers. Vol. ۴۴۳۷. Lecture Notes in Computer Science. Springer, ۲۰۰۶, pp. ۲۳۲–۲۴۸. DOI: [10.1007/978-3-540-74124-4_16](https://doi.org/10.1007/978-3-540-74124-4_16).
- [۷] Twingate Team. What is Disassembly? ۲۰۲۴. URL: <https://www.twingate.com/blog/glossary/disassembly>.
- [۸] Liviu PETREAN. POLYMORPHIC AND METAMORPHIC CODE APPLICATIONS IN PORTABLE EXECUTABLE FILES PROTECTION. ۲۰۱۰. URL: https://users.utcluj.ro/~atn/papers/ATN%5C_1%5C_2010%5C_1.pdf.

- [٩] What is Polymorphic Malware? URL: <https://www.threatdown.com/glossary/what-is-polymorphic-malware/>.
- [١٠] fiveable. Anti-reverse engineering. ٢٠٢٤. URL: <https://fiveable.me/network-security-and-forensics/unit-4/anti-reverse-engineering/study-guide/2yna2P93Bt4M4uSd>.
- [١١] paloaltonetworks. Why You Need Static Analysis, Dynamic Analysis, and Machine Learning? ٢٠٢٤. URL: <https://www.paloaltonetworks.com/cyberpedia/why-you-need-static-analysis-dynamic-analysis-machine-learning>.
- [١٢] Tho Le. Malware Analysis Lab and Behavioral Analysis Steps. ٢٠٢١. URL: <https://tho-le.medium.com/malware-analysis-lab-and-behavioral-analysis-steps-229cf8c15d5e>.
- [١٣] Neil Fox. How to Unpack Malware with x64dbg. ٢٠٢٤. URL: <https://www.varonis.com/blog/x64dbg-unpack-malware>.
- [١٤] Tony K Rodgers. Anti-Reverse Engineering. ٢٠٢٤. URL: https://medium.com/@Tony_K_Rodgers/anti-reverse-engineering-e6adcf1ded04.
- [١٥] apriorit. Anti Debugging Protection Techniques with Examples. ٢٠٢٤. URL: <https://www.apriorit.com/dev-blog/367-anti-reverse-engineering-protection-techniques-to-use-before-releasing-software>.
- [١٦] Michael Sikorski and Andrew Honig. Practical Malware Analysis. oreilly, ٢٠١٢.
- [١٧] Omer Sezgin Uğurlu. "STEALTH SANDBOX ANALYSIS OF MALWARE". Master's thesis. bilkent university, ٢٠٠٩.
- [١٨] Mark Vincent Yason. The Art of Unpacking. ٢٠٠٧. URL: <https://blackhat.com/presentations/bh-usa-07/Yason/Whitepaper/bh-usa-07-yason-WP.pdf>.
- [١٩] Nicole Fishbein. Beginner's guide to malware analysis and reverse engineering. ٢٠٢٤. URL: <https://intezer.com/beginners-guide-to-malware-analysis-and-reverse-engineering/>.
- [٢٠] Julien Lenoir. Implementing your own generic unpacker. ٢٠١٦. URL: <https://airbus-seclab.github.io/gunpack/HITB-GSEC-SG2015-Lenoir-Gunpack.pdf>.
- [٢١] Chris Eagle. The IDA Pro Book. No Starch Press, ٢٠٢٠.

- [۲۲] Bruce Dang, Alexandre Gazet, and Elias Bachaalany. Practical Reverse Engineering. Wiley, ۲۰۱۴.
- [۲۳] Dennis Andriesse. Practical Binary Analysis. No Starch Press, ۲۰۱۸.
- [۲۴] Manuel Egele et al. “A Survey on Automated Dynamic Malware Analysis Techniques”. In: ACM Computing Surveys (۲۰۱۲).
- [۲۵] Mikel Ugarte and Juan Caballero. “On the Resilience of Obfuscation Techniques against Symbolic Execution”. In: IEEE Security and Privacy Workshops. ۲۰۱۹.